

SZEDERKÉNY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2019

I. fejezet	
Bevezető	1
II. fejezet	
1. A település bemutatása	
Településtörténet 1272 után	3
Helyi adottságok	4
A lakóépület- építés ismert kezdetei	5
A településszövet alakulása	6
Településtörténet 1918 után	10
2. Táj- és természetvédelem	
Ökológiai hálózat, tájképvédelem	12
Egyedi tájértékek	14
III. Örökségünk	
Régészeti emlékek	16
Műemlékvédelem	19
Helyi védelem	22
Helyi területi védelem	25
Helyi egyedi védelem	26
IV. Településképileg meghatározó területek és elemek	
Településszerkezet- a meghatározó területek lehatárolása	29
Falusias karakterű lakóövezet	30
Történetileg kialakult pincesorok	31
Különleges területek	32
Gazdasági területek	35
Mezőgazdasági területek és erdőterületek	36
Települési zöldfelületek	37
Kerítések	39
V. Építészeti útmutató- ajánlások, jó példák	
Alapelvek	42
Falusias karakterű lakóövezet	46
Történetileg kialakult pincesorok	51
Különleges területek	52
Gazdasági területek	53
Mezőgazdasági területek és erdőterületek	54
Kerítések	55
Települési zöldfelületek, közterületek	56
Sajátos építményfajták, reklámok	59
Források	61
Impresszum	62

I. fejezet

BEVEZETŐ

Tisztelt Olvasó!

A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényünk célja a hazai városok és községek sajátos településképeinek védelme és minőségi alakítása társadalmi bevonás és konszenzus által olyan módon, hogy települési önkormányzati rendeletben határozza meg a településképi követelményeket, rögzíti a településkép védelmének elemeit, a településképi követelmények alkalmazásának felelősségi viszonyait és széleskörű tájékoztatást biztosít a településképi követelményekről.

A településképi rendelet szakmai megalapozása érdekében települési arculati kézikönyv készült, mely a természeti és épített környezet által meghatározott településképi jellemzők bemutatásának és minőségi alakításának szemléletformáló eszköze. Feltárja és ismerteti a településen belül jól elkülönülő egyes településrészek arculati jellemzőit és értékeit, szöveges és képi megjelenítés formájában javaslatot tesz a településképhez illeszkedő építészeti elemek alkalmazására.

Községünk egyszeri és megismételhetetlen karaktere, épületeinek ismerős és állandóan változó szövedéke közös örökségünk.

Minden új épület megváltoztatja a településképet, minden építési tevékenység hosszú távú hatással van környezetére és minden kiültetett fa, minden árokparton viruló vadvirág formálja a települést, amelyben lakói otthon érezhetik magukat.

Kezünkben van a lehetőség, hogy saját önkormányzati rendeletünkkel teremtünk kereteket a település formálásához, együtt határozzuk meg azt az irányt, amelyet követni szeretnénk annak érdekében, hogy életterünk mindannyiunk örömére fejlődjön és gazdagodjon.

Az önkormányzati rendelet szakmai megalapozása tehát ez a kézikönyv, mely útmutatásul szolgál anélkül, hogy korlátozná a tervezői szabadságot. A benne foglalt ajánlások célja a valós értékek megismertetése, a lehetőségek feltárása, az egyedi karakterhez illő építészeti jelleg megtalálása az egyes településrészekben, semmiképpen nem az, hogy uniformizált épületek és egyhangú utcák vegyenek körül bennünket. A közös töből fakadó sokrétűség és változatosság különleges harmóniában forr össze, a termékeny szellemiség szabadsága ingergazdag környezetet teremt.

Ahogy településünk története tovább íródik, a hagyományokat őrző és egyidejűleg jövőbe mutató, példaértékű épületek és épületfelújítások arculati kézikönyvünkbe bekerülve méltán tehetik büszkévé tulajdonosukat és tervezőjüket.

Bízva abban, hogy a kiadvány inspiráló hatását és együttműködésünket környezetünk szépülése igazolja majd, kezdjük meg barangolásunkat Szederkény kincseit rejtő utcáin!

KINEK KÉSZÜLT EZ A KÉZIKÖNYV?

Ha új épület építésére, meglévő épület átalakítására, bővítésére, felújítására készül saját célú építtetőként, beruházóként, vagy tervezőként érdeklődik településünk építészeti karaktere iránt, ez a kézikönyv Önnek készült.

MI A KÉZIKÖNYV CÉLJA?

- bemutatni a város építészeti karakterét: szépségeit, értékeit, egyediségét
- inspirálni, ajánlásokkal és jó példákkal segíteni az építtetőket és a tervezőket
- védeni és erősíteni a településképet

A KÉZIKÖNYV ÉPÍTÉSJOGI SZEREPE

A vonatkozó törvényi előírásokat, jogi szabályozást nem tartalmazza a kézikönyv.

A tervezés és kivitelezés során figyelembe kell venni a hatályos országos és helyi jogszabályokat, többek között

- az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvényt,
- az országos településrendezési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20) Korm. rendeletet (OTÉK),
- a településrendezési terveket,
- a helyi építési szabályzatot,
- az illetékes építésügyi hatóság állásfoglalását,
- a főépítési javaslatot.

Amennyiben segítségre, vagy további információra van szüksége, mindenekelőtt keresse fel a **Szederkényi Közös Önkormányzati Hivatal** jegyzőjét, illetve főépítészt az alábbi elérhetőségeken:

Cím:
7751 Szederkény, Kossuth Lajos utca 1.

Telefon:
+36 69 554 054

e-mail:
jegyzo@szederkeny.hu

Vegye igénybe a főépítési konzultáció lehetőségét! Az építésügyi eljárásokról a www.e-epites.hu/lakossagi-tajekoztatok oldalon, illetve a területileg illetékes építési hatóságoknál kaphat tájékoztatást. Elsőfokú építésügyi hatósági hatáskört gyakorló építésügyi körzetközponti település: Bóly, építési hatóság 69/869-407

II. fejezet

A TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE, NÉPESSÉGE AZ I. VILÁGHÁBORÚIG

A terület az újkőkor kezdeti szakaszától lakott hely volt, az egymást váltó kultúrák gazdag régészeti leletanyaga a mezőgazdasági tevékenységről, növénytermesztésről, állattartásról, szakrális szokásokról és a hétköznapi életvitelről egyaránt.

A tárgyak praktikus funkcionális kialakítása mellett világnézeti változások lenyomatát is követhetjük a formálásban, díszítésben.

A régészeti munkának köszönhetően megszerzett ismeretek mellett **1272-ből végre írásos bizonyítéka maradt fenn ZEDERKYN és NAMYA települések létezésének.**

A több mint 745 éves múltú község először egy 1272-ből származó Árpádkori oklevélben szerepelt, amelyben Szolnok (Zoulnuk) nembeli Péter (földesúr) V. István királytól engedélyt kapott, hogy Szederkényt a Szent keresztől elnevezett templomával együtt a Nyulak szigeti (ma Margit-sziget) apácákra hagyja. Az okmány említi Nyomja Szederkény felé eső hidját, amely a Krassó vagy Karasó (ma Karasica) patakon vezetett át. Valószínűsíthető, hogy a település **a 13. század közepén jöhetett létre** a tatárjárás után. Szederkény valószínűsíthetően a "szeder" növénynév -k és -ny képzős alakja, Nyomja pedig szláv eredetű, egyes feltételezések szerint a "Nemila" néveredet is elképzelhető, amely a Dnyeszter bal oldali mellékvizét jelenti.

A község 1320-ban Óvári Konrád unokái kezén volt, majd 1424-ben a cikádori apátság birtoka. A török hódoltság előtt, a 16. században Török Bálint és Kerecseny László birtokolta, a 17. században gróf Zrínyi Ádám birtokai között szerepelt. Ekkor még tisztán magyar adófizetők laktak.

A községen a **15. században** két fontos út haladt át: az egyik Mohácsról a hídváros Nyomján át Pécsre vezetett, a másik Nagynyárádról Bólyon át a nyomjai hídhöz.

A kialakuló falu útféle típusú volt, a falu főutcájának olyan utat tettek meg, amely a távolsági közlekedés útvonalából ágazott le.

Szederkény ebben az időben egy sűrűn lakott településrendszer egyik eleme volt, Baranya megye az 1495. évi subsidium lajstrom szerint 15018 portát számlált.

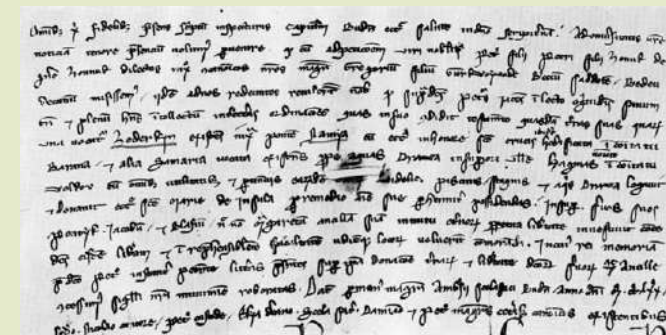
Ennek vetett véget a török uralom.

Szederkény a török hódoltság végére teljesen elnéptelenedett, Nyomja viszont nem pusztult el teljesen, mert a híd és a malmok fenntartóira szükség volt. Utolsó magyar lakosa 1694 körül hagyta el. Ekkoriban görögkeleti szerbek birtokolták a területet.

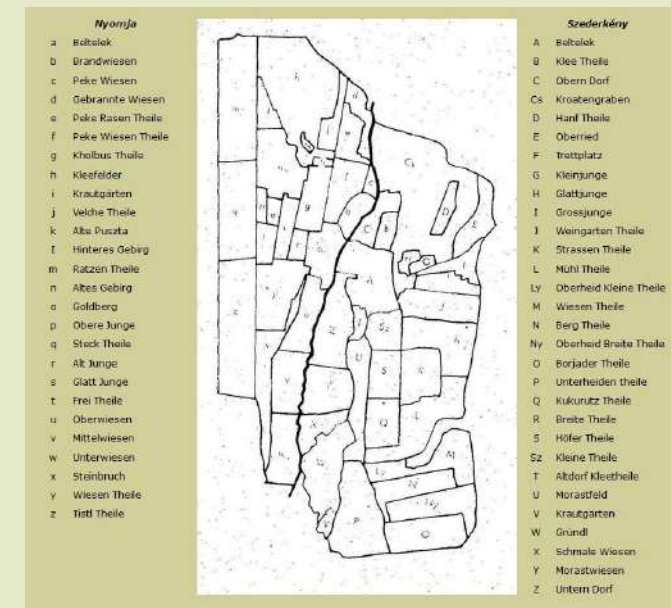
A **18. század** elején a birtokviszonyok rendezése után Szederkény a pécsváradi apátságához került.

A régi feljegyzések alapján Zederkyn és Namja később **Szederkény és Nyomja** néven szerepelt. A két falu területét 1720-ban kezdték Németország Hessen tartományához tartozó Fulda településből németek betelepíteni. Ettől kezdve a második világháború végéig csak elvétve lehetett nem német nyelvű családot találni. A betelepülők magukkal hozták vallásukat, általánosan elterjedt a katolicizmus.

Az 1720-30-as években Szederkény Versend, Nyomja pedig Kátoly filiája volt.

Szolnok Péter földesúr végrendeletét jóváhagyó okmány

Szederkény és Nyomja határa 1866-ban

Ábra: Ravasz János: "A 700 éves Szederkény"

FÖLDRAJZI FEKVÉS, ÉGHAJLAT - A SAJÁTOSSÁGOKHOZ FEJLŐDŐ ARCHETÍPUS

A település az ország délnyugati részén, Baranya megye Bólyi járásában, az 57. számú főút mentén Pécs és Mohács között fekszik.

A Karasica patak jobb és bal partján, egy völgyben terül el. A patak a Keleti-Mecsek lábánál, Fekedtől keletre ered, Illocska után átlép Horvátországba, a horvát- magyar határ mellett fut végig Kiskőszegig, ahol beletorkollik a Dunába.

A település és az azt övező táj változatos domborzata jelentős hatással van az éghajlatra. A község szubmediterrán klímahatás alatt áll, a Földközi-tenger felől érkező enyhe, páradús légtömegek, valamint a Mecsek védő övezetének hatása miatt enyhe a tél, korai a tavasz, forró a nyár, kiemelkedően magas a napsütéses órák száma, hosszú az ősz. A szubmediterrán jelleg kedvez a magas alkoholtartalmú, virágillatú fehérborok előállításának. A terület uralkodó szele az észak- északnyugati szél. Talaja palás, kötött erdőtalaj, homokkő, lösz.

A csapadékmennyiség általában bő és egyenletes eloszlású, a mezőgazdaságnak kedvező. A lakosság jelentős hányada a mezőgazdaságban tevékenykedik. A szőlőtermesztés a középkortól kezdve a lakosság legfőbb bevételi forrása volt, így nagy múltra tekint vissza a bortermelés.

Környezetünk (és épített környezetünk) alakításakor az igények kibontakozását a természeti, éghajlati és gazdálkodási körülmények befolyásolják, melyekhez a szerkezeti, anyagválasztási lehetőségeket a környezet kínálja. A rendelkezésre álló anyagokból az ember életvitele, képességei és hagyományai formálnak épületet, mely a változó adottságú tájakon tájegységi háztípusokat hoz létre.

A mai Szederkény területén megannyi társadalmi- kulturális hatás érlelte különlegessé a szubmediterrán klímahatás alatt álló nedves kontinentális éghajlaton, helyi építőanyagokból formált háztípusokat.

Szőlőművelés új módon Szederkényben

A fejezethez felhasznált források:

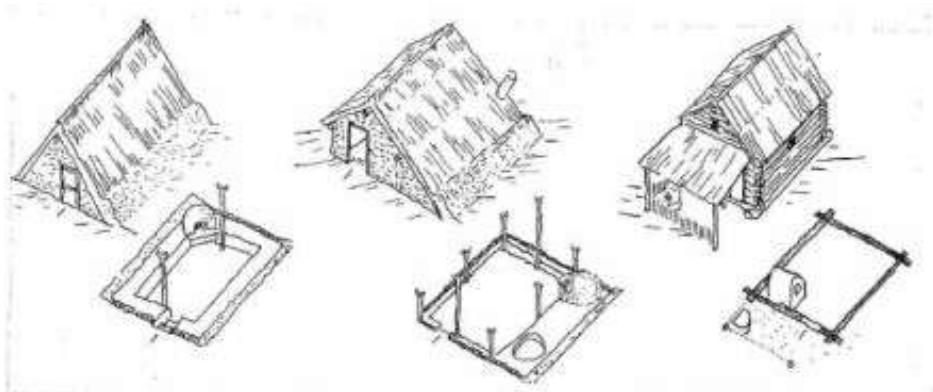
Medgyasszay Péter "Szederkény és Nyomja vályogépítészetének múltja" című tanulmánya

Ravasz János: "A 700 éves Szederkény" című írása

A LAKÓHÁZAK FEJLŐDÉSE

A dél-dunántúli tájegység jellemző épülettípusai **kezdetben veremházak** voltak, olyan egyszerű, földbe vájt, egyterű kunyhók, melyeknek falát a föld alkotta, tetejét ágafákon fekvő, zsúpfedéses szelemen képezte. Kémény híján a lakótér füstös volt. Régészeti lelet (turogi lelet) a XI-XIII. századból maradt ránk.

A századok folyamán **az épületek fokozatosan kiemelkedtek a földből**, az ismert leletek szerint eleinte **boronafalú épületeket építettek**, melyeknek faanyagát a közeli erdők biztosították. A földesúri jogok azonban hamar korlátozták a fafelhasználást, ezért a fatakarékosabb, talpas-vázás, paticsfalú, illetve nádfalú építmények kerültek előtérbe. Általános megoldás volt a paticsfal (vesszőfal), melynek földbe ásott oszlopai közt vesszőkből fonott falát kívül-belül agyaggal tapasztották, s melynek még kémény nélküli, de már helyiséges lelete került felszínre.

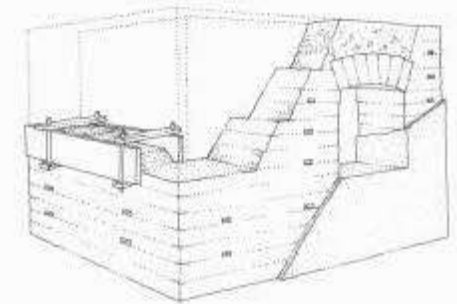

Árpád-kori földházak és egyhelyiséges boronafalú ház

A kép forrása Istvánfi Gyula műegyetemi professzor "A magyar falu építészeti hagyományai" című röpirata, www.epiteszforum.hu

Paticsfal

Vert fal szerkezete és készítése jámos zsuzuzattal
(A kép forrása: www.sze.hu)

A NÉMET TELEPESEK HÁZAI

A telepesház tulajdonképpen egy szegényes kunyhó (Hütte) volt, amely a jövevények számára fedezet nyújtott. A ház favázához szükséges **fát a rácmeckeik (ma erdőmeckeik) erdőből**, az uradalomtól ingyen kapták, a **vert falat** pedig maguk készítették. A ház oromzata az utcára nézett. A szobák kicsinyek és sötétek voltak, mert az apró ablakokon át kevés fény és levegő jutott a lakásba. A bejárati ajtó az udvar felől a középső helyiségbe, a konyhába vezetett. Onnan egyfelől a szobába, másfelől a kamrába nyílt az ajtó. Az épületet kívül és belül is fehérre meszelték. A tetőt zsúppal fedték.

A XVIII. század második felében a lakóházak nagyobb része újjáépült, immár kőalapra és vályogból. Még mindig csak három helyiségből álltak, de már tágasabb tereké fejlődtek.

Az építkezéshez a **terméskövet a helybeli kőbányából** szereztek be, **a vályogot maguk készítették**.

FACHWERK

A **Fulda környékéről érkezett német telepesek** nem a törökök által elpusztított települések vályogépítményeihez hasonló, hanem a Német-középhegységből magukkal hozott hagyomány szerinti **tisztán fa, vagy favázás vályog kitérésű „fachwerk”-es házakat építettek.**

A nulladik generációs, ideiglenes épületek tiszta faszervezete mellett szól az, hogy ez a technológia a lehető leggyorsabban építhető. („Fachwerk”-es technológiával épült házak is elképzelhetők, mivel a vályogtéglák vetése után száradásuk hazai körülmények között is csak 1-2 hetet vesz igénybe, mely idő alatt a vázszerkezet felépíthető, és viszonylag gyorsan lakható épületeket lehet készíteni, illetve a középkori falvak esetlegesen megmaradt, felújított épületei is használatban lehettek).

A történeti írások szerint a XIX. század elejéig jellemzően ekés földművelés folyt, így a lakóépületek mellett istállók, csűrök, disznó- és csirkeólak kaphattak helyet.

Az újraosztásos földgazdálkodás időszakának lezárultával a nem ideiglenes jellegű lakó- és állattartó épületek első generációja valószínűleg tisztán „fachwerk”-es szerkezetű volt. A betelepült németek a helyi hagyományokat még nem ismerték, feltehetőleg jobban meg is bíztak saját hagyományos építészetükben, melyet a Habsburg-ház bürokráciája is támogatott. Többféle típusú létezett a bevándorlók számára: a szakirodalomban fellelhető egyik példa kísértetiesen hasonlít a Dózsa György utcában ma is álló „fachwerk”-es házra.

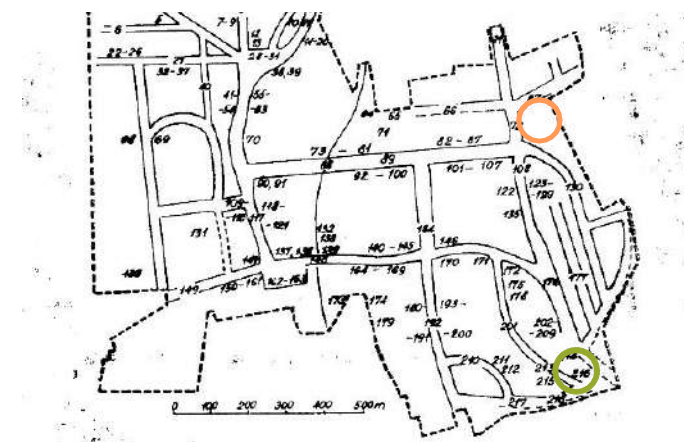

Rossz állapotú Fachwerk-es ház a község területén, régi fényképen

A TELEPÜLÉS SZÖVETE

Szederkényben a falu magját a jelenlegi Petőfi köz és Tánacsics utca közötti dombon elterülő **régi templom** és a mellette fekvő temető képezte, amelyhez az **alatta húzódó egyutcás házsor** tartozott, a jelenlegi Petőfi utca. Ezt a feltevést igazolja a régi templom azóta felszínre került fundamentuma, valamint az, hogy a XVIII. század elején betelepült németek még a II. világháború elején is "Altdorfnak" nevezték az utca romjaira épült településrészt. **Nyomján az egyutcás házsor a vízimalomtól északra** húzódott, a templom a mostani helyén állt. 1812-ben megépült a szederkényi templom új helyén, az országút mellett.

Lassanként kialakultak az "útifalu"- jellegtől eltérően a fő közlekedési útvonalak melletti lakótelkek is, és fokozatosan terjedtek a dombok által közrezárt völgy lakótelkek kialakítására alkalmas részeit feltárva.

Alter Kirchof- A jelölt helyen található a középkori templom, temető és falu romjai, illetve a mai **Szent Lőrinc templom.**

A SZALAGTELKES TELEPÜLÉSSZERKEZET

A német lakosság letelepedése 1720-1733 között zajlott, a földeket az 1740-es évekig újraosztásos földközösségben művelték. Ekkor alakult ki a ma is látható telekrendszer.

A telepesek Szederkényben mindjárt két utcát alakítottak ki: az egyik a jelenlegi Petőfi utca volt, ahol az elpusztult középkori falu terült el (Altdorf), a másik pedig a mostani Dózsa utca (Neudorf), ahol egyenes és széles utca épült.

Nyomján a templomtól délre nyílt új utca, nagyjából a mai Rákóczi utca vonalán.

A két község a szalagtelkes falvak úgynevezett "útifalu", vagy "utcás falu" formáját mutatták, melyek jellemzője, hogy **a szalagtelkek kettős sora egy átfutó út két oldalán foglal helyet.** A szalagtelken van a lakóház gazdasági épületeivel és az udvarral, és ezek mögött a kert. A szántóföldek a belső telkektől elszakítva ölelik körül a települést.

TELKEN BELÜLI ÉPÜTELHELYEZÉS

A telek egyik hosszanti oldalán, az utca vonalára merőlegesen, tehát az utcára néző keskeny oromzattal helyezkedik el a lakóház, ennek tengelyére merőlegesen, a telek hátsó végén pedig a pajta vagy csűr, mely a telek egész szélességét foglalja el.

Az útifalu zárt, csűrös formája a dunántúli német falvakra jellemző.

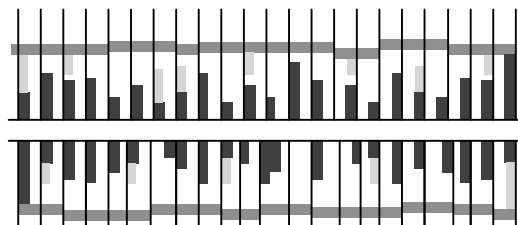
A csűrök vagy pajták az udvarok végén zárt láncolatot alkotva összeérnek, így védve a telkeket "kívülről", várfalszerűen az idegenektől, biztosítva, hogy telkek csak az utca két végéről legyenek megközelíthetők.

A **kolonizációs területeken gyakori jelenség volt, hogy a telepesek félrehúzódtak az országúttól,** mert magukat kellő biztonságban az idegen környezetben.

Az utca nem része az országútnak, hanem az országútból kiágazó mellékút.

Az első utcák
A kép forrása: www.mapire.eu "Európa a XIX. században"

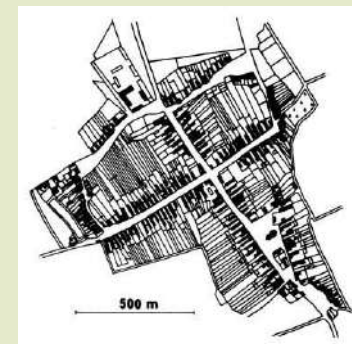

Zárt, csűrös útifalu az országúttól távolabb

A TELEPÜLÉSSZÖVET ALAKULÁSA

NÉMET EREDETŰ SZALAGTELKES FALUSZERKEZET

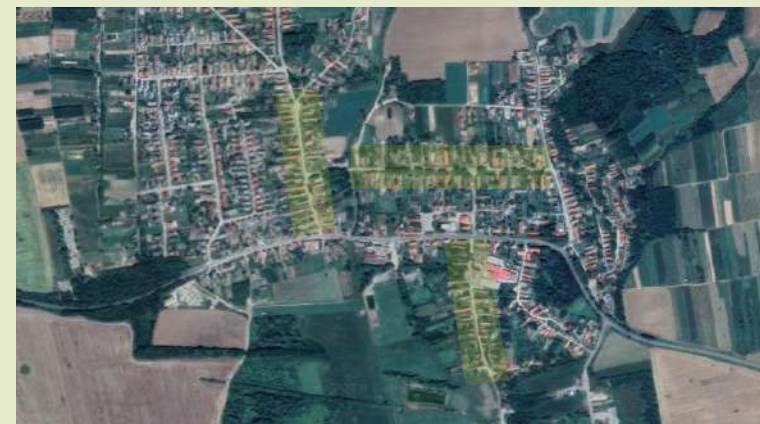
Keskeny és viszonylag hosszú, szalag alakú telkek érintkeznek hosszanti oldalukkal, így alkotnak sorozatot.

(Mendöl Tibor nyomán)

Dózsa György utca és Petőfi Sándor utca

Szederkény szalagtelkei napjainkban

A LAKÓHÁZAK FEJLŐDÉSE

A **lakóházak második generációja** a XIX. század II. felére alakulhatott ki. Ezt indokolja, hogy az első generációs házak már 100 éve álltak, állapotuk bizonyára leromlott.

A századforduló bizonyos gazdálkodásváltást is magával hozott: egyre inkább előtérbe került a szőlőtermesztés és az állattartás. A teljestelkes portákon ekkor alakulhatott ki mai napig is fellelhető második generációs háztípus (lásd Nyomja, Rákóczi u. 11.). A háztípus alapja a középmagyar **háromosztatú ház** volt, mely a generációs igények miatt egy konyha + szoba taggal egészült ki.

Ezt követték a kamrák és füstölő, majd az istálló, a takarmány-előkészítő és a szín.

A keskenyebb nyomjai telkeken a disznóól a közel 100m hosszú épület végére került, míg a szederkényi szélesebb telkeken általában a telek másik oldalára. A tyúktól mind a nyomjai, mind a szederkényi telkeken a telek másik oldalára épület. **A házak elvesztették tájidegen „fachwerk”-es jellegüket** és beolvadtak a környezetbe. Mégis **megmaradt a barokk díszítésre való hajlam**, mint németes vonás, ami még a szegényebb házakon is megfigyelhető (például a Nyomja, Bajcsy-Zsilinszky u. 4. szám alatti házon).

A házak szerkezete legfeljebb 40 cm mély alapzatra készült, mely a földből 10 cm-re áll ki. Erre került az 50-55 cm vastagságú vályogtégla fal, a közeli „vályogbányából” szedett alapanyagból.

A koszorúként, teherelosztóként működő sárgerendákra kétállósékes fedélszék került, a lakóterek felett födémrel egybeépítve. A födém szerkezet a 90 cm-enként lévő gerendákból és a köztük lévő pólyás födém szerkezetből állt. A födém felülről agyaggal, alulról nádszövetre erősített tapasztással burkolták.

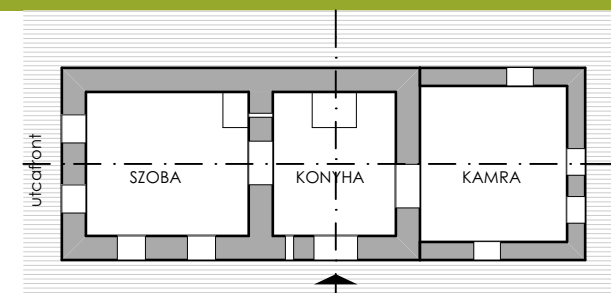
A tetőszerkezet a bejárati oldalon 60 cm-rel, a szomszéd felőli oldalon 30 cm-rel túlnyúlt a falon, így védve a nedvességre érzékeny szerkezeteket. a falak kétoldalról tapasztva és meszelve voltak. A tető főként zsúptető volt, esetenként előfordulhatott más is. A padlóburkolat többnyire döngölt föld volt tapasztva, a tisztaszobában hajópadlós burkolat. A belső járósínt 20-30 cm-rel meg volt emelve a külső szinhez képest. A házak előtt téglá-, vagy kőjárda futott.

ÚJ UTCÁK

Az 1866-os kataszteri térképen látszik, hogy mind Nyomján, mind Szederkényben megjelentek az új utcák az addig viszonylag stabil faluszerkezetben.

Nyomján a Jókai, Bajcsy-Zsilinszky, Kiss Károly és Móricz Zsigmond utcák,

Szederkényben a Táncsics Mihály utca (Kirchengasse: templom utca és Tal: völgy) illetve a Kossuth utca egyik fele: Neue Reihe: "új sor" és másik fele: Kemeender Gasse: a "kémémedi út".

A háromosztatú háztípus

Bajcsy- Zsilinszky utca 4.

Az 1866-os kataszteri térkép részlete (www.mapire.eu)

A kép forrása: www.mapire.eu

"Habsburg Birodalom- Kataszteri térképek (XIX. század)"

A LAKÓHÁZAK FEJLŐDÉSE

Az **új utcák** megjelenésére részben a német tulajdonöröklési szokásjog, részben az általános elszegényedés a magyarázat. A tulajdont a legidősebb fiú örökölte, a telkeket nem osztották szét. A kisebb fiúk vagy mesterséget tanultak, vagy elvándoroltak. Ha a faluban maradtak, mint zsellérek éltek tovább saját házában, de saját föld nélkül, bérmunkából. Házaik az **új életmód, új igények, szerényebb lehetőségek** miatt építészeti és szerkezeti szempontokból is más képet mutatnak.

A szegényebb portákon csak a lakóház-funkció található meg (pl. Bajcsy-Zsilinszky 4.).

A **háromszatú középmagyar háztípus idővel egy istállóegységgel bővült, a legszegényebb portákat csak disznó- illetve tyúkól egészítette ki** a telek hátsó részében. Gazdagabb portákon színnel egészült ki az alapként szolgáló háromszatú alapháztípus istállós bővülete (Bajcsy-Zs. u. 19.).

A házak szerkezeteiket tekintve nem térnek el a gazdag egésztelkes porták második generációs háztípusa kapcsán leírtaktól, viszont a kivitelezés eltérő módja miatt a fal teljesen más anyagjellemzőkkel rendelkezik.

A terméskő alapozás szintén maximum 30 cm mélyen ment le a földbe, erre azonban **verfalas technológiával** készítették el a külső falaknál 50, belső falaknál 35 cm-es vastagságban a falazatot. A technológia lényege, hogy **a földet zsaluzatba helyezik**, majd 25 cm-enként rétegesen tömörítik az előre bekevert anyagot, a rétegeket pelyvával választva el egymástól. Ez a technológia **olcsóbb és egyszerűbb** a vályogtéglás falazásnál, mivel a vályogtéglákat minőségi anyagból kellett készíteni, amely nem minden telken adott. A verfalas technológiánál azonban szinte földfalat készítettek, amennyiben a kitermelt földet közvetlenül bedolgozták a falba. Nagyon rossz minőségű föld esetén töreket, illetve agyagot kevertek a földhöz bedolgozás előtt, ezzel minimalizálták a szállítási költségeit.

Az így bedolgozott anyagban azonban nagy volt a bizonytalanság: amennyiben humusztömbök vagy egyéb nagyobb szerves anyag került a falba, abba később egerek költöztek, járatokat rágva bele. (Igaz, hogy a vályogtéglák szervesanyag-tartalma miatt a vályogfalú házak falaiban is előfordultak egerek.)

A nyílászárókat nem építették be a falba, hogy elkerüljék az erőteljes döngölés okozta esetleges deformációkat. A tervezett nyílások fölül csak a fa kiváltókat építették be vályogtéglák papucsokra fektetve, majd a ház elkészültével csákánnyal vágták ki a megfelelő nyílásméretet. Az elkészült falra az utolsó 1-2 sort vályogtéglából rakták, majd erre helyezték a sárgerendát és a földemmel egyesített fedélszerkezetet, a vályogtéglák házáknál ismertetett módon, 60 és 30 cm túlnyúlással védve a falazatot. A falakat és a földemet ugyanúgy burkolták, mint a vályogtéglák házakat. A **padló általában döngölt föld** volt tapasztva. Amennyiben a használat során a padló megsüllyedt, rátapasztották a régi padlóra. Az építési mód rohamosan terjedt a századforduló környékén, nem csak olcsósága miatt, hanem bürokratikus okokból is: államilag, illetve uradalmilag is preferálták. A generációs típusok természetesen nem köthetők évszámhoz; egyik előbb, másik később jelent meg.

Ez a településrendszer kialakult az I. világháború végére.

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE, NÉPESSÉGE AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Az osztrák-magyar monarchia összeomlásával Baranya megyében is megkezdődött a polgári demokratikus forradalom követelményeinek megfelelő államhatalmi szervezet kiépítése, de ezt megállította a szerb megszállás, amely 1918 novemberétől 1921. augusztus végéig tartott.

A 3. Ukrán Front 57. Hadseregének katonái 1944. november 26-án 18-19 óra között foglalták el a községeket. 1947 májusának elején, az első össze- és áttelepítéssel, a lakosság összetételében újabb jelentős változás következett be .

A felszabadult házakba a **csehszlovák–magyar lakosságcsere** keretében baranyai és felvidéki magyarok költöztek, főleg Hontfűzesgyarmat és Felsőszeli községekből, palóc nyelvjárási sajátosságokat honosítva meg az itt élők között.

1948 júliusában Szederkényből 24, Nyomjáról pedig 18 család került ki a Német Demokratikus Köztársaságba Zwickau és Plauen környékére. Novemberben végrehajtották a német anyanyelvűek vagyonkorlátozását, és újabb családok érkeztek a Felvidékről.

Közülük a legtöbben középparasztok voltak.

A két település a II. világháború után, 1948. augusztus 1-jén a Belügyminiszter rendeletére egyesült Szederkény néven.

1930- ban 36 fő magyar, 874 fő német, 6 fő sokác anyanyelvű élt itt,
1970-ben 977 fő német, 654 fő magyar, 28 fő délszláv lakost számlált Szederkény.

Napjainkban a község teljes területe, ebből 122 hektár belterület.
650 lakóház ad otthont mintegy 1720 főnek, a népsűrűség így mintegy 120 fő/km².

A lakónépeség száma a 2001 évben számlált 1869 fős maximuma után sajnos határozottan csökkenő tendenciát mutat. Etnikai összetétele szerint a település népessége körülbelül 71,5%- a magyar, 25%- a német és 3,6%- a horvát nemzetiségű.

A római katolicizmus a beköltöző német családokkal együtt honosodott meg a községben. Az utolsó (2011. évi) népszámlálási adatok szerint a római katolicizmus aránya kimagasló, 68,6%, szemben a 7%- ra tehető protestáns (3,7% református és 3,3% evangélikus) vallású és 0,4% egyéb vallású lakossággal.

TELEPÜLÉSTÖRTÉNET 1918 UTÁN

Szlovákiai magyarok áttelepítése: készülődés a felsőszeli vonatállomáson

Induló magyarok csoportja a felsőszeli vonatállomáson

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE, NÉPESSÉGE AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A világháború után kezdett elterjedni a téglával való építkezés, a téglá egyre fokozódó mértékű felhasználása. A folyamatot fokozta, hogy 1925-ben Szederkény határában felépült a téglagyár.

A téglát először csak pillérek építéséhez használták, míg a háza falazata továbbra is vályogtéglából készült. A téglá fokozott használata később vegyesfalas majd tisztán téglafalú épületeket eredményezett. Téglapilléres vályogtéglá falú épület található a Dózsa György utca 46. szám alatt, melynél az új anyaghasználat mellett megjelent újdonságként a tornác is. A dél-dunántúli tájegység kezdetben faoszlopos, majd téglapillérek tornácai Szederkényben viszonylag későn jelentek meg. Ez a ház - téglapilléreivel- a századforduló környékén épülhetett. Alaprajzában a nyomjai hosszúházak elrendezését követi, azaz a háromosztatú középmagyar háztípushoz, amelyben a családfenntartó lakott, hozzáépült egy konyha és egy szoba az öregeknek, majd lineárisan a kamrák következtek. Ezeket követte az istálló és a takarmány- előkészítő. Mivel Szederkényben szélesebbek és rövidebbek voltak a telkek, a színt és a pajtát befordították „L” alakban. A disznóólak és a baromfiólak a széles falak túloldalán helyezkedtek el. Vizuálisan ugyan közel voltak, de a két hegy közötti völgyben szinte állandóan fújó észak- déli szél elsodorta a kellemetlen szagot.

A két világháború között a vályogépítészetet teljesen visszaszorította a tégláépítészet.

A II. világháború után 185 család háza maradt üresen. A zsellérházak tulajdonosainak többsége kivándorolt, a hosszúházak tulajdonosait vagy kitelepítették, vagy átköltöztették a zsellérházakba. A hosszúházakba a felvidéki magyarok költöztek, akik nem érezvén magukénak új otthonukat, nem törődtek házaikkal kellőképpen, ahogy a hosszúházak német lakói is -általánosan rosszabb körülmények közé kerülve- idegennek érezték új házaikat.

1900- tól 1930-ig 30 %-kal nőtt a lakosság lélekszáma, s ez az erősen agrár jellegű falu további terjeszkedését indokolta.

A gazdasági válságot követően a pangás időszaka következett, a II. világháború után pedig gyökeres változás ment végbe a lakosság összetételében.

Ez a közéleti és gazdasági bizonytalanság visszavetette az építési kedvet.

Az 1960- as évektől kezdve 2-3 új ház épület évente a községben.

A Felszabadulás utca (mai Pécsi utca) és a Bajcsy-Zsilinszky utca közti területen már **rendezési tervvel megalapozott beépítés** zajlott, mintegy 100 új lakásnak megfelelő telek kialakításával. Az épületek formálása elszakadt a hagyományos gyökerektől.

A falukép átalakulásáról, az új településrészekről a karakterük okán "Új, átalakuló településrész" besorolású területek leírásánál ejtünk még szót.

Szederkény területén az alábbi táj- és természetvédelmi szempontú kijelölés alatt álló területek találhatóak:

- az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvényben (OTrT) megjelent országos ökológiai hálózat övezete
- az OTrT-ben megjelent tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete

AZ ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT FOGALMA

Napjainkban az életközösségeket fenyegető veszélyek közül kiemelkedő a széttöredezethez, a nagyobb összefüggő természetes vagy féltermészetes élőhelyek már nagyon ritkák. Az élőhelyek szigetszerűen ágyazódnak az ember által formált "kultúrsivatagba", az egyes élőhelyfoltokat az ott élő populációk számára alkalmatlanná tett területek övezik.

A tájökológia ezen élőhelyfoltok struktúrájának, a különböző ökológiai folyamatok közötti összefüggések vizsgálatával foglalkozik. A táj a különböző típusú élőhelyek, és az ott élő, egymással kölcsönhatásban lévő élőlénytársulások együttese, amelyek érzékeny egyensúlyát és biológiai sokféleségét védi az Országos Területrendezési Tervben megállapított **nemzeti ökológiai hálózatunk**.

A széttöredezés folyamata ma is zajlik, területhasználatunk, új utaink építése rontják az élőlények túlélési esélyeit, hiszen a folyamatos feldarabolódás (például erdőirtás, környezetszennyezés által) mindig együtt jár az effektív területméret csökkenésével.

Az élőhely pereméről a zavaró hatások visszaszoríthatnak egyes részpopulációkat, amelyek érzékenyebben reagálnak a kedvezőtlen életfeltételekre. A fogyatkozó élettér idővel a populáció csökkenését hozza magával, így az azzal közvetlen kölcsönhatásban lévő fajokon kívül végül közvetve a teljes életközösség elszenved az okozott kárt.

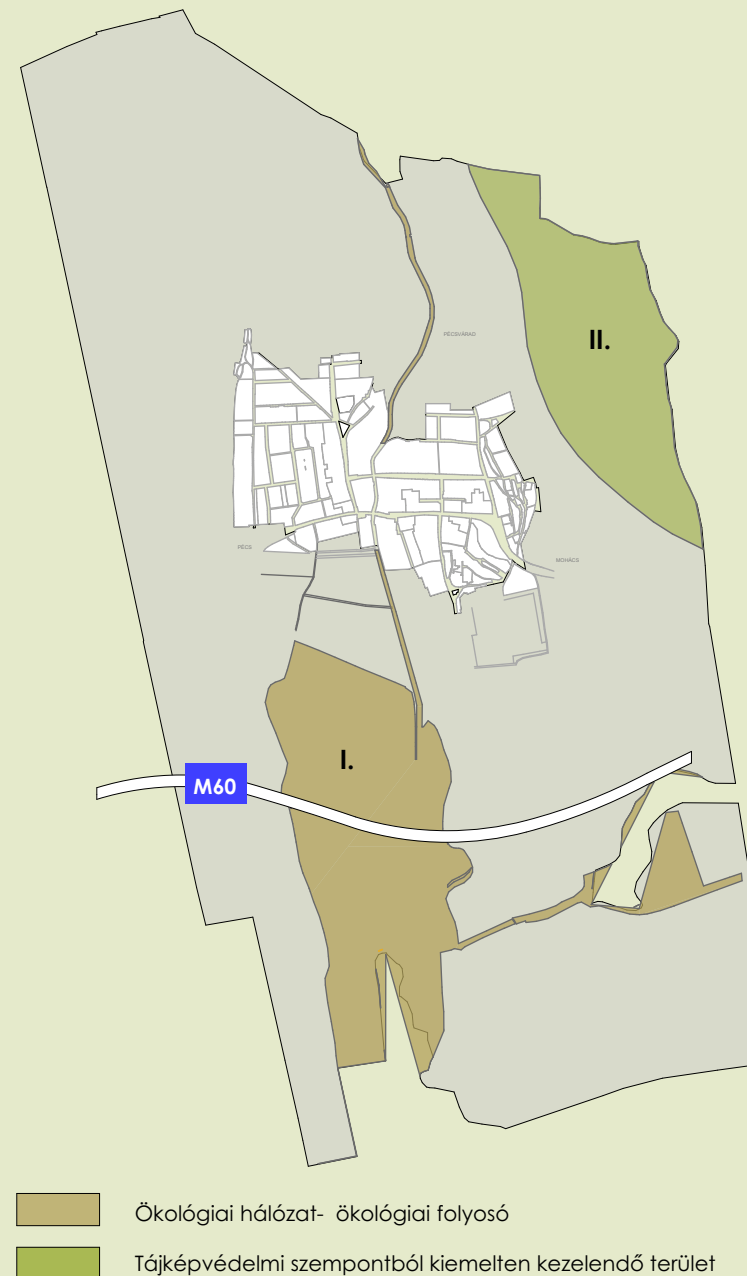
Az **országos ökológiai hálózatot** országos jelentőségű természetes és természetközeli területek, valamint az azok között kapcsolatot teremtő ökológiai folyosók egységes, összefüggő rendszere alkotja.

I.

II.

AZ ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ELEMEI ÉS A SZEDERKÉNYI TERÜLET JELENTŐSÉGE

Magterületnek nevezzük a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezetet, amelybe olyan **természetes vagy természetközeli élőhelyek** tartoznak, amelyek az adott területre jellemző természetes élővilág fennmaradását és életkörülményeit hosszú távon biztosítani képesek és számos védett vagy közösségi jelentőségű fajnak adnak otthont.

Az **ökológiai folyosó** övezetébe **többnyire lineáris kiterjedésű**, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok - tartoznak, amelyek **döntő részben természetes eredetűek**, és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek (magterületek, pufferterületek) közötti **biológiai kapcsolatok** biztosítására,

A **pufferterületek** olyan **védelmi rendeltetésű területek**, amelyek megakadályozzák vagy mérséklék azoknak a tevékenységeknek a negatív hatását, amelyek a magterületek és az ökológiai folyosók állapotát kedvezőtlenül befolyásolhatják vagy rendeltetésükkel ellentétesek.

Szederkény közigazgatási területén az országos hálózat ökológiai folyosója található, melynek vonalát a Karasica vízfolyás jelöli ki. Olyan **termőhelyi területsáv**, mely **értékes (védett) természeti környezeteket köt össze**, oldva a védett területek elszigeteltségét.

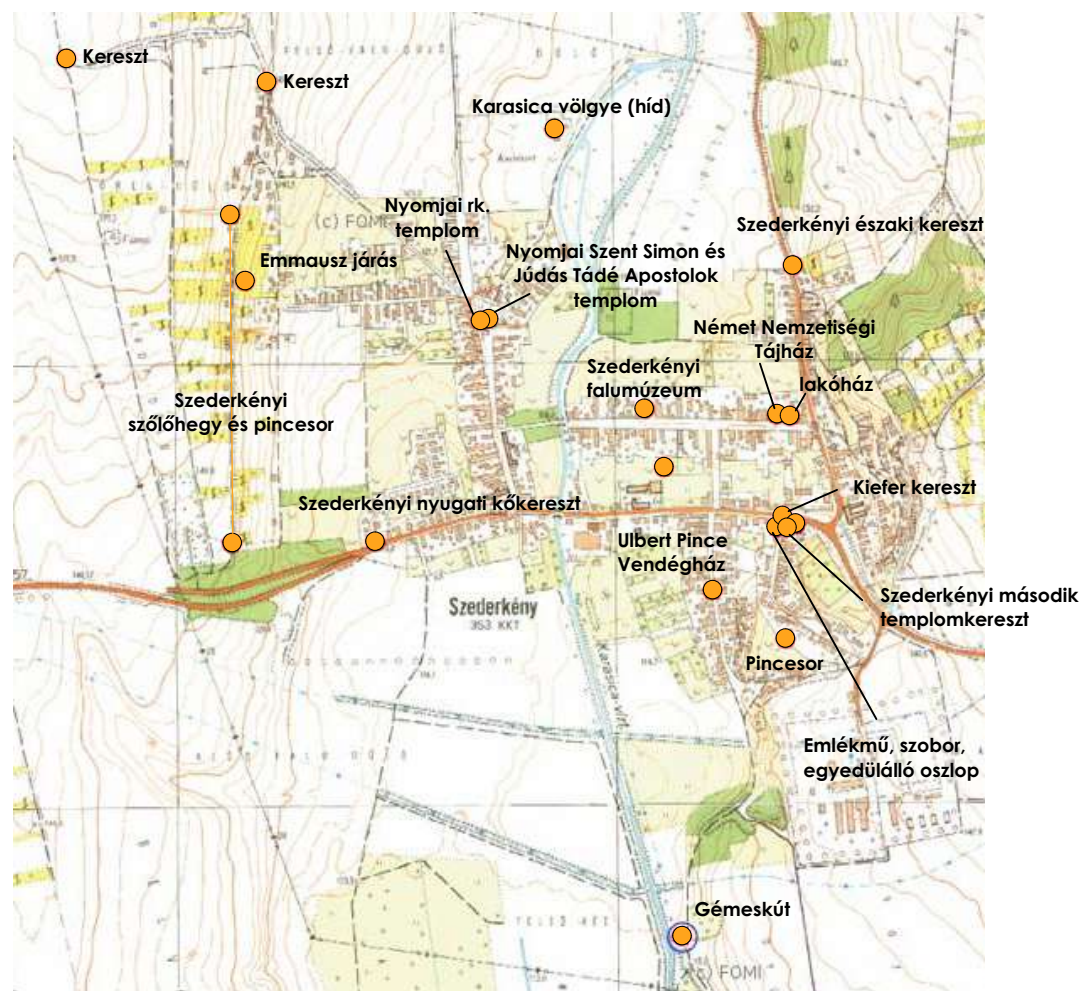
A "TÁJKÉPVÉDELMI SZEMPONTBÓL KIEMELTEN KEZELENDŐ TERÜLET"

A tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet, amelybe a **természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása**, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, **megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel** bírnak.

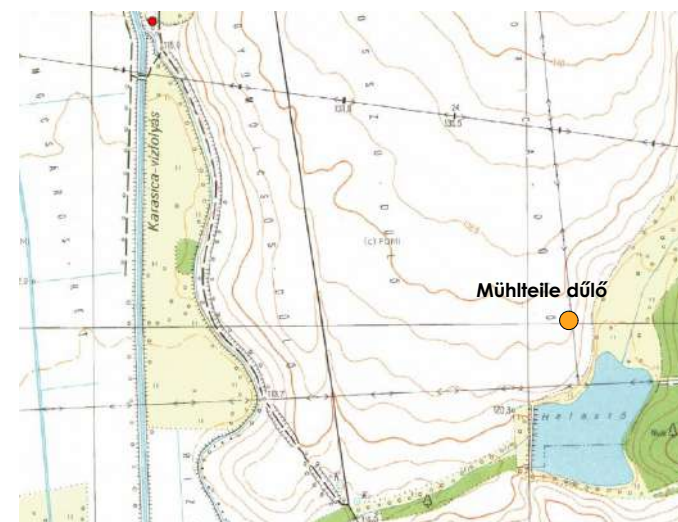
MIT MINŐSÜL EGYEDI TÁJÉRTÉKNEK?

A tájak karakterének fontos összetevői az egyedi tájértékek. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (3) (4) és (5) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző olyan természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.

A település közigazgatási területén 20 egyedi tájértéket tart nyilván a Duna- Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, melyek a következők:

1. **Szent Lőrinc templom**
2. **Emmausz járás**
3. **Nyomjai Szent Simon és Júdás Tádé Apostolok templom**
4. **Ulbert Pince Vendégház**
5. **Szederkényi szőlőhegy és pincesor**
6. **Szederkényi falumúzeum**
7. **Szederkényi Német Nemzetiségi Tájház**
8. **Mühlteile dűlő- római kori épület**
9. **Karasica völgye**
10. **Pincesor**
11. **Kiefer- kereszt**
12. **Szederkényi nyugati kőkereszt**
13. **Lakóház (népi lakóház, Dózsa György utca 4.)**
14. **Szederkényi északi kereszt**
15. **Szederkényi második templomkereszt**
16. **Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop**
17. **Gémeskút**
18. **Nyomjai rk. templom**
19. **Kereszt**
20. **Kereszt**

Szent Lőrinc templom

Nyomjai Szent Simon és Júdás Tádé Apostolok templom
Nyomjai rk. templom

Kiefer-kereszt

Szederkényi második templomkereszt

Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop

Szederkény II. világháborúban elhunyt lakóinak emlékére

Kéméndi Kereszt
Mauß Jakob és neje,
Hubert Éva állította a Mária-kéménd felé vezető úton 1911-ben

Szederkényi nyugati kőkereszt

Szederkényi északi kereszt

(Bartolomeo Cavarozzi: Az emmauszi vacsora, 1615 - 1625)

Az **Emmausz járás** sváb hagyománya a bibliai történetből fakad, amikor a feltámadt Jézus megjelenik az Emmausz felé tartó tanítványainak. A tanítványok nem ismerik fel, elbeszélgetnek vele, majd Emmauszba érve vacsorára hívják, ahol felnyílik a szemük, és rádöbbennek, hogy Jézus végig velük volt.

A hagyományt a török idők alatt elnéptelenedett faluba betelepített német nemzetiségű lakosság alakította ki. A szokás a történetből azt az üzenetet ragadja meg, hogy otthonaikban vendégül látva egymást, jobban megismerve egymást a közösség összetartozása erősíthető.

A húsvéti szokás szerint mise után hazafelé a férfiak betérnek a közeli présházakba, hogy egymás borát megköstöljék. Azért, hogy az asszonyok és gyerekek ne várják őket hiába, ők is részt vehetnek a vendégeskedésben.

Ulbert Pince Vendégház,
Petőfi Sándor utca

Szederkényi szőlőhegy és pincesor

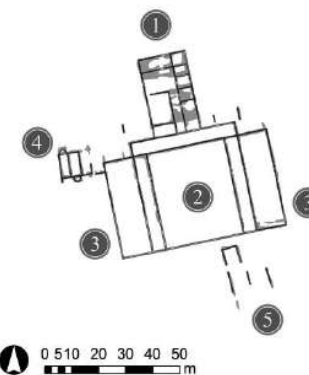

Szederkényi Falumúzeum-a korábbi József Attila Filmszínház

A kép forrása a Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (2015)

Mühlteile dűlő-római kori épület

A római telep, villagazdaság a felszíni nyomok alapján megszámlálhatóan 4-5 épületből áll. A felszínen sok a tetőfedőcserep és az egyéb építőanyag, a kerámiaanyag viszont kevés.

16. ábra: A szederkényi villagazdaság levegőből azonosított maradványai. (Készítette: Szabó Máté)

Szederkényi Német Nemzetiségi Tájház
Lakóház (népi lakóház,
Dózsa György utca 4.)

III. fejezet

ÖRÖKSÉGÜNK

Felhasznált irodalom:

Ravasz János:
700 éves Szederkény

Kovaliczky Gergely, régész- muzeológus:
Megelőző feltárás Szederkény határában 2005-2008.

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK SZEDERKÉNY HATÁRÁBAN

Jelmagyarázat:

L = Lengyeli kultúra leletei

P = Péceli kultúra leletei

S = Sarvas-Vucedol kultúra leletei

V = Korai vaskori leletek

R = Római villa

K = Középkori magyar leletek

(9 kg ezüst pénz Mátyás és a Jagellók idejéből,
a Karasica középkori hídjának cölöprendszere)

Újkőkör

Az újkőkör idején felgyorsult az emberi fejlődés. Baranya megye állandó benépesülése ezekben az időkben zajlott. A legrégebbi európai, dunántúli műveltség emlékei, a "vondászes kerámiák", amely bemélyített vondászesítésű agyagedények termények tárolásához, állati eredetű termékek tárolásához készültek a neolitik forradalom szellemi velejáráiról is tanúskodnak. Az **absztrakt díszítés** (hullámvonal, pontsor, spirális motívum) megjelenése a képzőművészetben az elvontabbá váló gondolkodásmódot jelzi. Ebben az időszakban még nem volt jellemző az állattartás, de már finomodtak a vadászó- halászó életmód csiszolt kőszközei, megjelent a fazekasság és a textilkészítés, szövés-fonás. Létrejötték a terület első (és viszonylag állandó) települései, ezzel egyidejűleg megkezdődött az erdővel borított területek irtása annak érdekében, hogy a földműveléshez elegendő termőterület álljon rendelkezésre. **A vondászes edények a mezőgazdaság európai elterjedésének fennmaradt bizonyítékai**, melyek a Duna középső szakaszán, a Rába és az Elba felső és középső szakaszain gazdag leletanyagban mesélnek az újkőkorszaki kultúráról.

Szederkényi feltárások

A **szederkényi Kukorica dűlőben**, 11 hektáron végzett régészeti feltárás során több tízezer tételyi leletanyag, mintegy négyezer jelenség került elő. A dél felé lejtő domboldalt keletről és délről a Monyoródi- vízfolyás, nyugatról a Karasica ártere határolja. A lelőhely mintegy másfél kilométer hosszan nyúlik el. A termőtalaj alatt az utolsó jégkorszak idején keletkezett úgynevezett hideg löszös talaj található, ez alkalmasság tette a területet a kezdetleges eszközökkel végzett földművelésre, a löszös réteg alatt pedig a megelőző meleg periódus talajának maradványrétege, a vörösesbarna paleotalaj pedig az építés és a fazekasság alapanyagául szolgálhatott. Az **első földművelők** nyomait a lelőhely keleti felében tárták fel, a telepjelenségek (árkok és gödrök) között **zsugorított csontvázás sírok** is előkerültek, melyeket sok esetben **kőszköz vagy edénymelléklet** is kísért. A településen belül ásott gödrökben kelet felé néző helyzetben, oldalukra fektetve, magzatpózban, ruházatukkal együtt temették el halottaikat. Melléjük különféle eszközöket, ételt és italt helyeztek.

Ekkor még nem volt jellemző az állattartás, vadászó- halászó életmódjuk dominanciáját csont nyílhegyek, szigonyok, agyagból égetett hálonehezékek jelzik.

Szellemi kultúrájuk maradványa a nagy mennyiségű- valószínűleg kultikus célokat szolgáló **stilizált emberfigura (idol)** és négy lábú agyagoltár, amelyek vallási tevékenység bizonyítékai.

Lengyeli kultúra- késő neolitikum (Kr. e. 5. évezred)

A késő-neolitikus - kora-réz kori úgynevezett "**lengyeli kultúra**" a **vonaldíszes kerámia kultúra** a Dunántúl új-kőkorszakának legjelentősebb utód kultúrája. A lelőhelyen előkerült leletanyag jelentős részét a kultúra jellegzetes festett edényei, csőtálpas tálai alkotják.

A földművelés fontos szerepet játszott a kultúra életében, erre utalnak az előkerült őrlőkövek is.

A hússzükségletet továbbra is vadászattal vagy halászattal biztosították. Az intenzíven gyarapodó népesség nagyobb életközösségekben, **földbe ásott gödörlakásokban éltek**, településeiket többszörös körárokral erősítették.

Számos telepjelenség került feltárára: munkagödör, anyagnyerő-gödör, árok, ház alapgödör, a lelőhely keleti végén a települést határoló kerítőárok.

A lelőhely teljes hosszán jellemzőek a közel észak-déli lefutású árokszakaszok, melyek vélhetően a monyoródi szőlőhegy felől lezúduló, hóolvadáskor, esőzésekkel létrejövő áradások elvezetése érdekében készülhettek.

Badeni, Péceli, Sarvas- Vucedol kultúra

A lengyeli kultúrát a késő réz kori (Kr. e. 3600-2800) Badeni kultúra váltotta. Az **állattartás elterjedésével csökkent a vadászat szerepe**, az erdőirtásokkal a vadállomány is nagy mértékben csökkent. Egész szarvasmarha-csontvázakat rejtő áldozati gödrökből következtethetünk az állattartás jelentőségére.

A kultúra jellegzetes edénye a felhúzott fülű, bögre formájú merőedény. A településtől északra, a Karasica jobb partjának teraszán a Badeni-kultúra népének kemencéit sikerült feltárni.

A réz ötvözése, az alakíthatóbb **bronz elterjedése** Kr. e. 2500 körül történt. A korábbi balkáni kultúra helyett nyugati, északnyugati hatások érvényesültek.

A középső- bronzkor legjelentősebb dunántúli kultúrája az **edényeket bekarcolással és mészbetéttel díszítette**. A mészbetétes edények népének 40 sírból álló temetőrészletét tárták fel a lelőhely északkeleti végében.

A bronzkorban elterjedt a **halottak hamvasztásának szokása**, nálunk az ún. **Péceli kultúra** honosította meg. A hamvakat ovális sírgödörben, túlvilági útravalókat tartalmazó **mészbetétes edényekkel** temették el. A sírokból bronz ruhadíszek, ékszerek, fegyverek kerültek elő.

Jellemzőek a bekarcolással díszített mészbetétes tálak magas szalagfüles korsók és a kis merítő edénykék, magasan a perem fölé emelkedő füllel.

Az **állattartás** és a **kapás földművelés** jelentősége megnőtt, jelentősen fejlődött a **házépítés** és meggyorsult az ősközösségi társadalom felbomlása.

Ezidőtájt az itt élő nép négyszögletes alaprajzú, favázás házai a föld felszínére épültek, nyeregtetős fedéssel.

A kora-bronzkori kultúrák közül a **Sarvas-Vucedol kultúra** jelenségei kerültek elő a lelőhely keleti végén. A környéken Erzsébeten és községünkben kerültek elő e kultúrára jellemző, **geometrikus mintájú, díszített agyagedények**. A bemélyített mintákat mészbetéttel töltötték ki. **Négyszögletes alaprajzú, favázás házai a föld felszínére épültek, vesszőfonatos falaikat sárral tapasztották be**. Tűzhelygödörrel és nyeregtetős fedéssel épültek. A művelés alá vont földek a völgyet szegélyező löszdombokon voltak.

Szederkényi leletanyag

Mészbetétes, halomsíros és urnamezős kultúra- bronzkor

A középső-bronzkor legjelentősebb dunántúli kultúráját, az úgynevezett mészbetétes kultúrát a nyugatról érkező, állattartással foglalkozó, temetkezése miatt **halomsíros kultúrának nevezett nép** szorította ki.

A késő-bronzkor jellemző kultúrája az **urnamezős kultúra**, amelynek jellegzetes kerámiaanyaga, turbándíszes peremű és kannelurált tálai, edényei kerültek elő. A korszak végén **felvirágzott a fémművesség**, a bronztárgyak öntéssel készültek. A bronz előállításához szükséges nyersanyag nem állt rendelkezésre, mégis nagyfokú bronzhasználat jellemzi a különböző népi alapokon kialakult egységes anyagi kultúrát, erről sarlók, fegyverek, ékszerek leletanyaga tanúskodik.

A nyersanyagok helyi hiánya arra enged következtetni, hogy **fejlett kereskedelmi hálózat** és az itt élő népek szoros kapcsolata tette lehetővé a bronz helyi használatát.

Kora vaskor Kr. e. 800-450

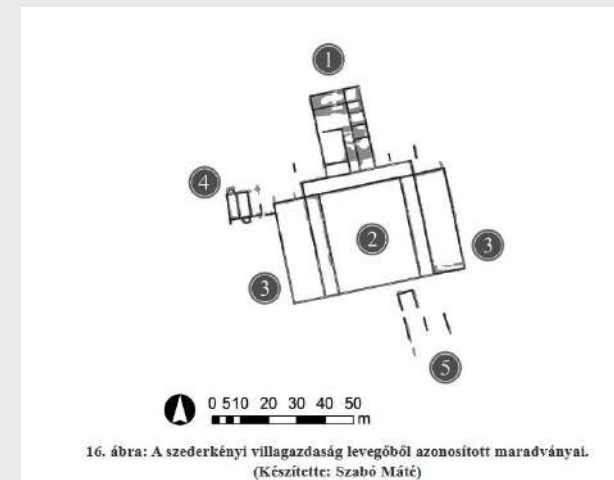
A kora-vaskorban feltételezhetően tovább élt a késő-urnamezős kultúra, melynek kora-vaskori jellegzetes képviselő edénytöredékei a lelőhely keleti harmadában kerültek elő. Tisztán kora-vaskori leletanyag csak pár tárológödörben jelentkezett a lelőhelyet egyharmad-kétharmad arányban északkelet-délnyugat irányban két részre osztó ideiglenes vízmosás keleti oldalán.

Római kor

A római hódítást követő időszakból Kr. e. 1-2. századra keltezhető **falumaradvány, műhelymaradvány** került feltárássra, a 2-3. századból fazekaskemencék, tárológödörök, egy ház alapgyödre és bányagyödrök. Az agyagművesség is nagy fejlettségről tanúskodott. A késő római kor legtöbb jelensége a lelőhely nyugati végében található. A **feltárt 4-5. századi csontvázak temetőjében** kelet-nyugati tájolású, római nyereg- és lapostetős téglasírok, illetve a **rómaiakat elűző barbár** (valószínűleg germán vagy alán) törzs észak-déli tájolású, téglalapítmény nélküli sírgödrei találhatóak, de utóbbiakban is megtalálhatók a **jellegzetes római provinciális edények, üvegpoharak, talak**. A római sírokat a barbár nép kifosztotta, értékes fémelet, ékszer így mindössze két barbár ízlést tükröző arany ruhatű.

Késő-avar kor

A hun-kort követően a legközelebbi megtelepedésre a 8-9. században, a késő-avar korban került sor. Egy **avar-kori falu 58 sütőkemencéjét, 22 gödörházát és egy kovácsműhelyét sikerült feltárni** a területen, amely település a honfoglaló magyarság érkezését megelőzően itt élt nép lakhelye volt. A honfoglalást követően nem kizárt, hogy zavartalanul zajlott tovább az élet, erre utal a lelőhely legkésőbbi régészeti objektuma, egy **Árpád-kori gödörház, melyben négy cölöplyuk utal a sátoztető szerkezetre**.

16. ábra: A szederkényi villagazdaság levegőből azonosított maradványai. (Készítette: Szabó Máté)

Műhlteile dűlő- római kori épület

A kép forrása s Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (2015)

A leírás Szabó Máté "Baranyai villák légifelvételeken" (2015) című munkájának rövid, a maradványok alaprajzi értelmezésére szorítkozó kivonata

Szederkény–Műhlteile lelőhelyek formai és kiterjedésbeli adottságaikkal kiemelkedő minőséget képviselnek a pannoni villagazdaságok sorában.

A lelőhely Szederkény és Bály között, az M60-as autópálya déli, a Karasicába ömlő Monyoróci-patak feletti lankás oldalban található. Habár az autópálya nyomvonala nem érintette a villagazdaság épületeit, a tőle északra elhelyezkedő római telepnyomokról, illetve a Karasica völgyére néző késő-római, népvándorláskori temetőből fontos – sajnos máig publikálatlan – adatokat szolgáltatott.

Elsőként a Janus Pannonius Múzeum munkatársai által szervezett légirégészeti gyakorlaton vált ismertté az épületek egy részének alaprajza (be r t ó k – g á t i 2014: 140., 144–145.). Ekkor a növekedő, zöld színű gabonában gyenge negatív anomália jelezte a földben megbúvó falmaradványokat. A vizsgálatokat távirányítású repülő segítségével végezték.

A felvételeken csupán néhány épület látható. Ezek közül főépületnek ítélnék meg az északi részen kirajzolódó, mintegy 30×18 méteres, északnyugat-déleleti tájolású tömböt. ("1" jelű) Az épület a légifelvételeken önálló tömbként látszik, de tőle keletre és nyugatra is valószínűsíthetőek falcsomók.

A főépület előterében egy három irányból folyosóval határolt nagyméretű udvart fedezhetünk fel ("2" jelű).

Az udvart keleti és nyugati oldalról egy-egy nagyméretű, a légifelvételek alapján osztatlan belsejű épület szegélyezi ("3" jelű).

Az épülettömb nyugati szélén, a folyosó meghosszabbításában egy több helyiségre osztható kisebb épület nyomai rajzolódtak ki ("4" jelű).

A fő épülettömb déli előterében eltérő tájolású falnyomok láthatók ("5 jelű"). Épületté, épültrezzé még jóindulattal sem egészíthetők ki a jelenségek. Gyenge jeleik és a többi maradványtól független elhelyezkedésük más építési fázist feltételez. A szederkényi villagazdaság levegőből látható maradványai és a korábbi kutatások megfigyelései kiterjedt római megtelepedésre utalnak.

A KATOLIKUS EGYHÁZ HELYI TÖRTÉNETÉRŐL

A falu első templomáról már V. István királyunk 1272-ben kiadott oklevele tudósít. A valószínűleg fából készült épület ekkor a Szent Kereszt tiszteletére volt felszentelve. Az 1714-ben Pécsen megtartott megyei zsinat "Szurgo" néven említette a községet, mint a katólyi plébánia filiálisát. Megjegyzi, hogy a Szent Lőrinc vértanú tiszteletére emelt templomának nincs teteje. Szederkény 1720-ban rövid időre a versendi plébánia filiális lett, amely abban az időben nem a pécsi püspök, hanem az esztergomi érsekjoghatósága alá tartozott. Az első érseki vizitáció 1733-ban csak a népességszámot tüntette fel.

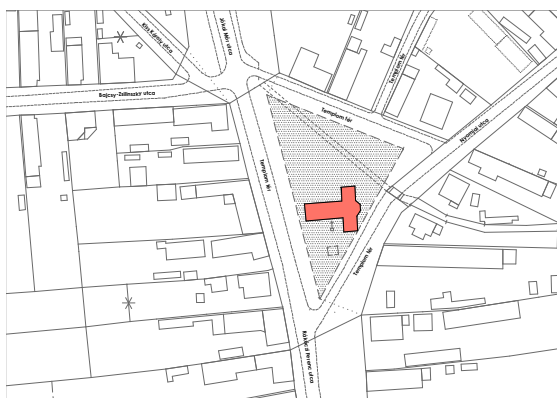
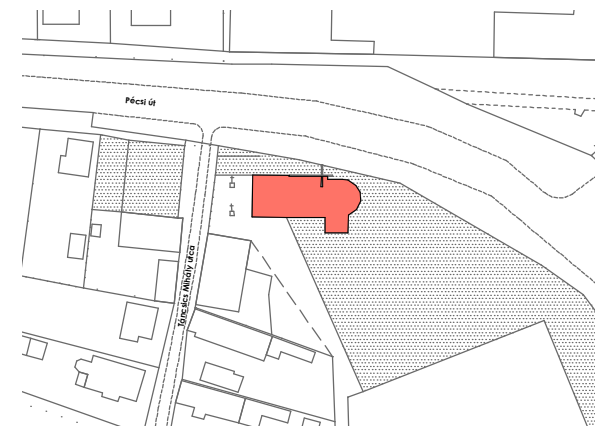
A romokban heverő templom jobbágyaink munkájával 1743-ban épült fel. Épületanyaga kő és tégl, teteje zsindely, szentélye padlózott. Tornya fából készült, és két harangja volt. Oltára csak egy volt.

A templom hossza 7, szélessége és magassága 3 öl. Javadalma nem volt, a hívek adományjaiból tartották fenn. Istentiszteletet minden negyedik vasárnap tartottak, német nyelven prédikáltak. Az első egyházi Heid Gáspár volt.

A templom körül tágas temető terület el.

1744-ben Kernenden új plébánia alakult, ettől kezdve községünk ennek filiális. Az új plébánia székhelyének kijelölése körül vita alakult ki, mert Szederkény is ragaszkodott az új plébániához. 1740-ben a kéméndi kegytemplom melletti temetőben öt kiskorú lányka előtt megjelent Szűz Mária. E látomás után az egyházi vezetők úgy döntöttek, hogy Kernenden lesz az új plébánia székhelye. A pécsváradi apátság megszűnésével egy időben a plébánia a pécsi püspök joghatósága alá került.

1746-ban alakult meg az olasz plébánia. Nyomját ehhez csatolták.

A MŰEMLÉKI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOMOK

SZENT LŐRINC TEMPLOM

A XVIII. sz. végére a szederkényi templom nagyon rossz állapotban volt, így az új templom felépítése sürgőssé vált. Az építkezést 1810-ben kezdték meg. A templom új helyre, az országút mellé került. Felszentelése 1812-ben történt. A templom hossza 27,6 m, szélessége 11,3 m, magassága 10 m. A torony magassága 34 m. Főbejárata nyugatra néz, a déli oldalon van még egy bejárata. Sekrestyéjét a templom déli oldalához építették. A toronyban négy harangot helyeztek el. Hosszú időn át csak egy főoltára volt. Boros Nep. János Szent Lőrinc c. oltárképét 1846-ban festette. Szószéke klasszicizáló, szenteltvíztartója török mosómedencéből készült. A templom felépítésével egyidőben annak közvetlen környékén új temetőt is nyitottak.

Szederkény Szent Lőrinc temploma 319 azonosítószámon és 1958 törzsszámon országos műemléki védelem alatt áll. A Pécsi út és Táncsics Mihály út sarkán, a Pécsi utca ívének ölelésében található, oltárával kelet felé irányul, bejárata a nyugati homlokzatról nyílik. Késő barokk stílusú templom, díszítésében visszafogott, bejárata felett timpanon, tornyán íon fejezet látható.

Héjalása téglavörös, sík égetett agyag cserépfedés, homlokzata felújításra szorul, különösen lábazatán figyelhetők meg jelentős nedvességkárok. Toronysisakja jó állapotú.

NYOMJAI SZENT SIMON ÉS JÚDÁS TÁDÉ APOSTOLOK TEMPLOM

1746-ban alakult meg az olasz plébánia. Nyomját ehhez csatolják. A nyomjai templom 1759-ben épült, ekkor hajója fából volt, csak szentélye készült téglából. 1788-ban a szentélyt meghagyva új, a réginél nagyobb hajórészt építettek téglából, ekkor készült a torony is. Stílusa késő barokk. Az új templom hossza 12, szélessége 3 1/2 öl.

A templom 2004-ben felújításon esett át.

Szederkény Simon és Júdás Tádé apostolok temploma 320 azonosítószámon és 1960 törzsszámon országos műemléki védelem alatt áll.

Szent Lőrinc templom

Szent Simon és Júdás Tádé apostolok templom

A MŰEMLÉKI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ LAKÓHÁZ- DÓZSA GYÖRGY UTCA 4.

A ház terméskő alapozáson áll, mely 30 cm-re nyúlik a talajszint fölé. Erre mintegy 50 cm vastag vályogtégla falazás került. A falat itt nem erősítette faváz, mint a németországi példánál. A falat két oldalról 1-1 rétegben tapasztották, majd 2-2 rétegben meszelték. A fal tetejére a homlokzati oldalon falgerenda került, koszorúként összefogva az épületet. A födém szerkezet polyvás födém. A fedélszék érdekessége a gyönyörű homlokzati falvázon kívül, hogy az átlagosnál sokkal ritkábban vannak főállások. Lényegében 4 helyen, a 4 főfal felett van főállás, a szobák felett a szokás 3-4 mellékállás helyett 6 mellékállást fog közre 1-1 főállás. A homlokzati favázat ma téglával tölti ki, eredetileg feltehetően ott is vályogtégla, vagy paticsfal lehetett. A lakóház tüzelési rendszere a korban modernnek mondható, ugyanis a szabadkéményes konyhából ki volt vezetve a füst. A szobák a konyhai kályhákon keresztül füstmentesen fűthetők voltak.

A ház egy teljesen új tereosztást örökít meg, amely újonnan csak az I. világháború után jelentkezik újra.

Ez a többtraktusú helyiség szervezés.

A ház nagyszobái 1-1 kisebb helyiséggel is bővültek keresztirányban. Az utcáfrontra néző kis helyiség, amely a szobából volt megközelíthető, az idős szülők hálószobája volt. A másik kis helyiség, melyet a konyhából lehetett elérni, kamraként üzemelt. A szederkényi példánál a régi konyhát lefalazták, az öregek szobáját is visszaminősítették kamrának, de az eredeti alaprajz világosan kivehető. Itt egy pince is kiegészíti a tervet.

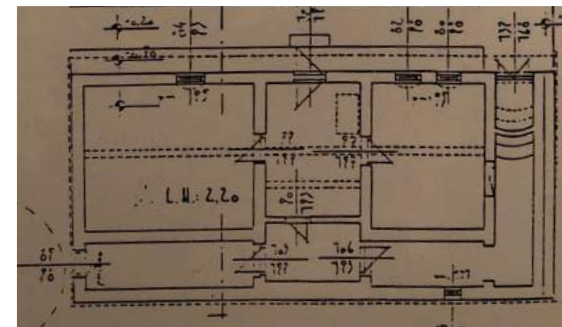
A tetőszerkezet túlnyúlása mindkét irányban csekély, nem védi kellőképpen a nedvességre igen érzékeny falat.

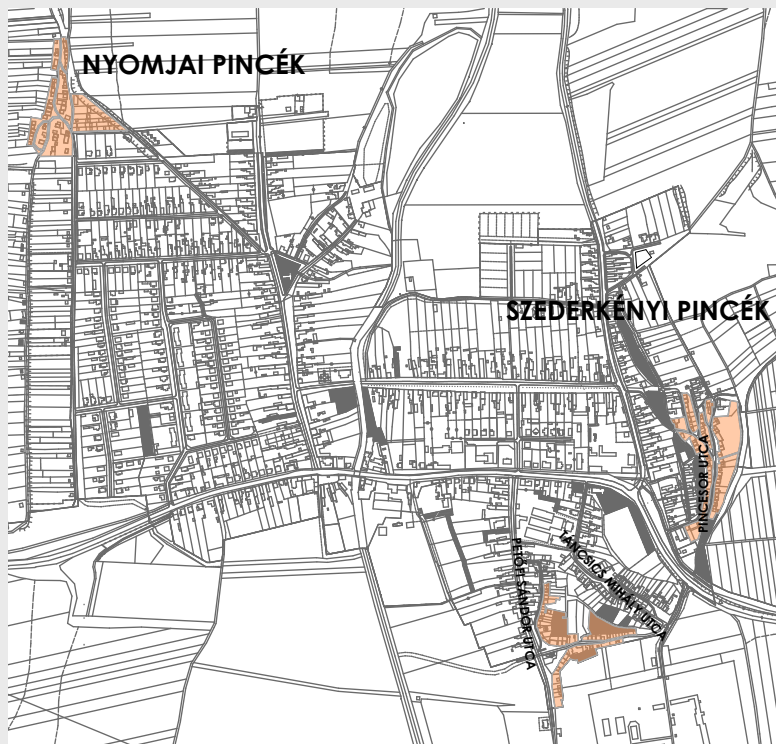
Az épület egy 3% -os lejtő alá épült: a falak ki vannak téve a felszíni vízfolyások romboló hatásának. Valószínűleg emiatt volt szükséges egy pótlólagos vályogtégla falat felhúzni a ház északi oldalán. A falazat védelme érdekében ellenlejtést képeztek a ház felett.

A jól használható, többtraktusú épület helyett a későbbiekben a „honos” egytraktusos, lineáris hosszúház- típus vált általánossá.

A ma Német Nemzetiségi Tájházként működő, több mint 200 éves épület 8400[1959] műemléki azonosítószámon országos védelem alatt áll. Kerítésének egyik fele tömör kőkerítés, másik fele a hagyományos, görögkereszt hézagmintázatú, félellipszissel zárt kerítés.

2002-ben a lakóházat megvásárolta a helyi önkormányzat, majd a következő években eredeti formájában helyreállította: az épület visszakapta építéskori alaprajzát, nyílászárói az eredeti elrendezés szerint kerültek vissza, a homlokzat és a portán álló gazdasági épületek megújultak, és a konyhában lévő szabadkémény alatti hasábkemencét és üstállást is rekonstruálták.

Helyi védelem alatt álló területek

A Pincesor utcai domb

A HELYI VÉDELEM FOGALMA ÉS JELENTŐSÉGE

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 57. § (1) bekezdése szerint a helyi építészeti örökség részét képezik az építészeti örökség azon elemei, amelyek értékük alapján nem részesülnek országos egyedi műemléki védelemben, de sajátos megjelenésüknél, jellegzetességüknél, településképi vagy településszerkezeti értéküknél fogva a térség, illetőleg a település szempontjából kiemelkedőek, hagyományt őriznek, az ott élt emberek és közösségek munkáját és kultúráját híven tükrözik.

A helyi építészeti örökség értékeinek feltárása, számbavétele, védetté nyilvánítása, fenntartása, fejlesztése, védelmének biztosítása a települési önkormányzat feladata.

TERÜLETI VÉDELEM ALÁ HELYEZETT ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

A község helyi védelem alatt álló területei a történetileg kialakult pincesorok és a köztük lévő közhasználatú zöldfelületek.

HELYI TERÜLETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ PINCESOROK

A település határában a szőlőművelés korán meghonosodott és az egyéb mezőgazdasági kultúrákhoz képest még a hódoltság idején is némi előrehaladást mutatott. A XIX. század végi nagy filoxéra járvány során kipusztult szőlők pótlása alig másfél évtized alatt lezajlott. A szőlőfeldolgozáshoz szükséges épületek, pincék többnyire a község belterületén találhatóak, kialakításukkal a domborzati viszonyokat követve. Az épületek bokorszerű telepítéssel szerveződtek utcákká, kis földterülettel épültek, ahová a megtermelt szőlőt feldolgozásra beszállították. A pinceházak szorosan a közterületre nyílóan épültek, esetenként előkerttel, de ez inkább a domborzati viszonyok miatti jobb megközelítést szolgálta. Sok esetben úszótelteken állnak, mélypincéjük közterület vagy egyéb telek alá nyúlik, jelentősebb csatlakozó szőlőterület nélkül. A nagyobb termőfölddel bíró pinceházak külterületen, peremterületen épültek.

A településen három területen sűrűsödtek ezek a gazdasági épületek: a nyugati oldalon a **nyomjai pincék**, keleten a **szederkényi pincék** a **pincesor utcai dombon**, délen pedig a **Táncsics Mihály és Petőfi Sándor utca által közrefogott pincék**.

Felhasznált forrás:

Kulturális örökségvédelmi hatástanulmány Szederkény településrendezési terveinek felülvizsgálatához

VÉDENDŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTER- A BEÉPÍTÉS JELLEMZŐI

A területen épült házak építészeti kialakítását a betelepült **német lakosság formavilága és a gazdasági célszerűség** nagymértékben meghatározta. Az épületek telepítése, tömegalakítása, részletképzése változatos. Az úttal és a domborzattal párhuzamos gerincű esetekben elől térfallal emelt homlokzat, néhol végigmenő tornác páronként ívvel kapcsolt pillérekkel, vagy az útra merőleges gerinccel, helyenként tetőtéri fa konzolos erkéllyel. A terepre való illeszkedés természetszerű, a mélypincék az épületekből nyílnak. **Míves fakapuk, magas, négy szemű fa zsalus ablakok a munkatérben, kicsi ablakok a felső tér szellőztetésére, a lakóházaknál szolidabb homlokzati díszítés, cserépfedés jellemző az épületek kialakítására.**

HELYI TERÜLETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ PINCESOROK- RÉGI SZEDERKÉNY

A Pincesor utca párhuzamos és merőleges telepítésű épületei

Úttal párhuzamos és útra merőleges gerincű telepítés, egyszerű formálás, szép fa nyílászárók jellemzik az épületeket

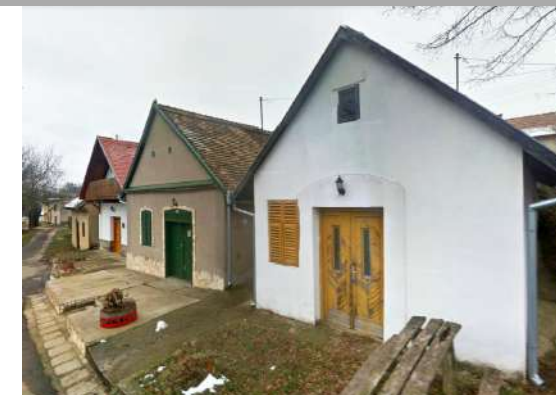
HELYI TERÜLETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ PINCESOROK- NYOMJAI PINCÉK

EGYEDI VÉDELEM ALÁ HELYEZETT ÉPÜLETEK A NYOMJAI PINCÉK KÖZÖTT

A nagyobb termőfölddel rendelkező pinceházak a nyomjai Szőlőhegyen épültek. A szőlőhegyről gyönyörű kilátás nyílik a településre. A Szőlőhegy utca észak-déli irányú, Kiss Károly utcától a Mikszáth Kálmán utcáig és azon túl húzódó részén az épületek telepítése a hozzájuk tartozó nagy kiterjedésű, szőlőművelés alatt álló területek miatt sokkal szellősebb. Ezen a soron helyi védelem alatt állnak a következő épületek:

Nyomjai pincesor

Kunitz Emil általános iskolai tanár és festőművész alkotása a nyomjai pincesorról

1172 és 1171 helyrajzi szám

1161/1 és 1161/2 helyrajzi szám

1158 helyrajzi szám

1156/1 helyrajzi szám

1154/1 helyrajzi szám

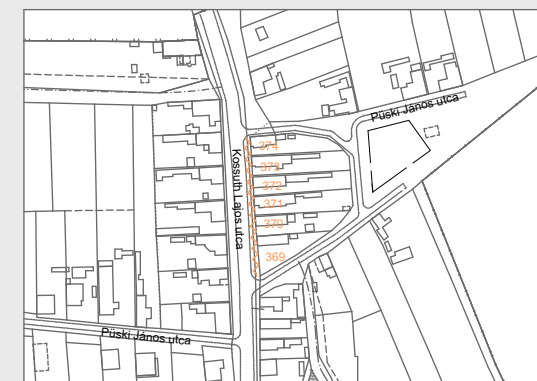

HELYI TERÜLETI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ UTCASZAKASZOK

Kossuth Lajos utca 26-36. 369-374 helyrajzi számú ingatlanok

Védendő értékek:
a lakóépületek tömeg- és formaarányai.
Az egyszerű, dístelen lakóépületek szép ritmusa megőrizendő.
Cél a hagyományos utcakép anyag- és színhasználati jellegzetességeinek alkalmazása, visszaállítása a jövőben.

Pincesor utca 12-15. 320-323 helyrajzi számú ingatlanok

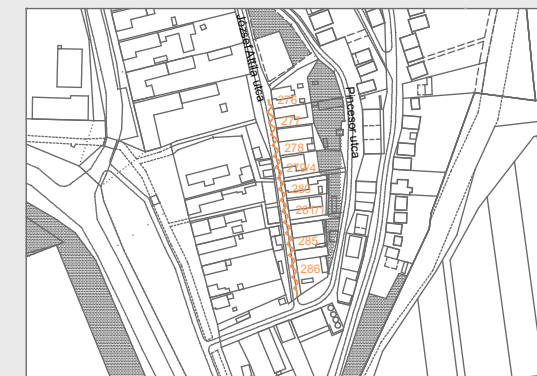
Védendő érték:
a lakóépületek tömeg- és formaarányai.

József A. utca 1-8. 276-278, 279/4, 280, 281/1, 285 és 286 helyrajzi számú ingatlanok

Védendő érték:
a lakóépületek tömeg- és formaarányai.

HELYI EGYEDI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK SZEDERKÉNYBEN

1. Dózsa Gy. u. 2. 460/2 hrsz. lakóépület
2. Dózsa Gy. u. 15. 477/6 hrsz. lakóépület és kerítés
3. Dózsa Gy. u. 46. 437 hrsz. lakó- és gazdasági épület, kerítés
4. Dózsa Gy. u. 39. 493/2 hrsz. kerítés
5. Petőfi u. 12. 42 hrsz. lakó-és gazdasági épület
6. Kossuth L. u. 32. 372 hrsz. lakó- és gazdasági épület
7. Kossuth L. u. 349 hrsz. présház
8. Rákóczi u. 11. 628/2 hrsz. lakó- és gazdasági épület, kerítés
9. Rákóczi u. 628/2 hrsz. kápolna
10. Pécsi út 30. 25 hrsz.
11. Bajcsy Zs. u. 4. 700 hrsz. lakóház és kerítés

12. 1154/2 hrsz. présház
13. 1156/1 hrsz. présház
14. 1158 hrsz. présház
15. 1161/1-2 présház
16. 1171-72 hrsz. présház

17. 0105 hrsz. Peko-malom

EGYEDI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉRTÉKEK A DÓZSA GYÖRGY ÉS PETŐFI SÁNDOR UTCÁKBAN

Dózsa Gy. u. 2. 460/2 hrsz. lakóépület

Dózsa Gy. u. 15. 477/6 hrsz. lakóépület és kerítés

Dózsa Gy. u. 46. 437 hrsz. lakó- és gazdasági épület, kerítés

Dózsa Gy. u. 39. 493/2 hrsz. kerítés

Petőfi u. 12. 42 hrsz. lakó-és gazdasági épület

460/2 hrsz.: lakóépület

477/6 hrsz.: lakóépület és kerítés

437 hrsz.: lakó- és gazdasági épület, kerítés
(a kerítés a településen az egyetlen, mely igazodik az építéskori színezési hagyományhoz)

42 hrsz.: lakó-és gazdasági épület, kerítés

Védendő érték:

A lakóépület díszes, eklektikus utcai homlokzata. Az udvari homlokzat valaha pilléres tornác volt, mely durva átalakításon esett át.

A lakóépülettel azonos tömegű gazdasági épület, keresztbe fordított szárnyal, az udvart lezáróan.

Az eredetileg keresztmintával áttört kerítést tömörre falazták, visszaállítása javasolt.

PETŐFI SÁNDOR UTCAI, ÉS KOSSUTH LAJOS UTCAI INGATLANOK

Kossuth L. u. 32. 372 hrsz. gazdasági épület

Kossuth L. u. 349 hrsz. présház

Rákóczi u. 11. 628/2 hrsz. lakó- és gazdasági épület, kerítés

Rákóczi u. 628/2 hrsz. kápolna

Rákóczi u. 528/3 hrsz. kerítés

Pécsi út 30. 25 hrsz.

Bajcsy Zs. u. 4. 700 hrsz. lakóház és kerítés

0105 hrsz. Peke-malom

349 hrsz.: présház

25 hrsz.: az épület valamikor a nyomjai uradalom magtára lehetett. Méretével, zömök tömegével, elhelyezkedésével utcafény jelentőségű.

700 hrsz.: lakóépület és kerítés

Egytraktusos, valamikor kódistornácos épület. Nyerstégla kerítésoszlopok között kovácsoltvas kapuk. Az épület gondos felújításon esett át.

0105 hrsz.: Peke-malom

628/2 hrsz.: lakó- és gazdasági épület, kerítés és kápolna

Az utcai ünnepi körmenetek állomásai voltak egykor a kis kápolnák. A Rákóczi utca 11. szám alatti ingatlan kerítésébe épült kápolnát egy vihar során rázuhant faág zúzta szét. Tulajdonosa az ívelt orom helyett egyenes záródású és alacsonyabb oromzattal építtette újra.

A Rákóczi u. 23. hasonló kerítésbe épült kápolnája. A vakolt és színezett felület szép téglaszerkezetet rejt.

528/3 hrsz.: kerítés

IV. fejezet

TELEPÜLÉSKÉPILEG MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

Szederkény területe településképi szempontból az alábbi meghatározó részekre tagolódik:

- Történetileg kialakult településrész
- Új, átalakuló településrész
- Történetileg kialakult pincesorok területe
- Különleges területek településrész
- Gazdasági területek településrész
- Beépítésre nem szánt területek

A TÖRTÉNETILEG KIALAKULT TELEPÜLÉSRÉSZ

A történetileg kialakult telekosztás

A legrégebbi utcák, a Dózsa György utca, Petőfi Sándor utca és Rákóczi utca mindkét oldalán a telekosztás zömmel a hagyományos szalagtelkes formát követi, változatos, 15- 25 m széles, 100-150 méter, néhol 200 métert is elérő mélységgel, a nyomjai oldalon ennél hosszabb telkek is voltak. A telkek változatos alakja- a nyilvánvaló szervező elv mellett- a természetesen "nőtt" falvak sajátossága. A telekvégek gazdálkodásra alkalmasak.

A legrégebbi utcák ezen telekstruktúrája jobbára csak ott maradhatott meg, ahol a telek méretét természeti határ (például a Karasica vízfolyás) szabta meg. Egyéb területeken a nagymélységű telkek osztásával, tervezett utcák kialakításával hoztak létre új telkeket.

A település területén a hagyományos **fényűs, oldalhatáron álló beépítés dominál.**

Az épületek az északi, ahhoz közelítő, vagy a nyugati telekhatárra épültek.

Némely teleknél a telek teljes szélességét elfoglaló kapuáthajtós, utcával párhuzamos épület áll. szabadon álló beépítés általában csak a különleges alakú telkeken lelhető fel.

A történetileg kialakult utcákban az épületek **előkert nélkül, az utcafrontra épültek.** Néhány, a régi szövetbe tartozó, de újabban beépített telken megjelent az előkert, megbontva a hagyományos utcakepet. A gazdasági épületek a lakóépületekkel azonos oldalhatárra, azokkal többnyire egybeépülve létesültek. Módosabb portákon a nagyméretű csűrök, pajták, istállók a lakó- és gazdasági udvar lezárásaként a telken keresztbefordultak.

Több régi telken előfordul a kétházás beépítés, amikor a szalagtelkek mindkét oldalhatárra helyeztek lakóépületet, melyek keskeny udvart fogtak közre. Ez a beépítés lehetővé tette a családon belül a generációk elkülönült együttélését.

A hosszú szalagtelkek gazdasági udvart követő részén veteményeskert, majd a telek mélységétől függően kisebb- nagyobb, takarmánytermesztésre szolgáló szántóföldi művelésű rész húzódik. A kisebb telkeken a hátsókert eltűnik.

AZ ÚJ, ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

Az újabb beépítés telekosztása- tervezett, merevebb szervezés

A régi utcák nagymélységű telkeinek osztásával létrejött, újabb beépítésű területeken a telkek 720- 1000 m²-es területűek, a kialakításkor szabványoszerű szélességgel és mélységgel, ahol a **sorházás építés is megjelenhetett.** A nem agrár természetű foglalkozások nagyobb szerephez jutásával a sorház alkalmasabb formát jelentett.

Az újabb beépítésű telkeken **általánossá vált az előkert kialakítása** 5 méter mélységgel.

A gazdasági épületek mérete jelentősen csökkent, ahogy a terjeszkedés idején a mezőgazdasági tevékenység jelentősége is egyre fogyatkozott. Gyakran a garázs funkcióját töltötték be. A telek fennmaradó része minimális igényeket kielégítő konyhakert, egyre jellemzőbben díszkert.

- Történetileg kialakult településrész
- Új, átalakuló településrész
- Történetileg kialakult pincesorok területe

Szederkény első utcái a XIX. században, katonai térképen

(A kép forrása: www.mapire.eu)

TÖRTÉNETILEG KIALAKULT PINCESOROK

A TÖRTÉNETILEG KIALAKULT PINCESOROK

A község történetileg kialakult pincesorai és a köztük lévő közhasználatú zöldfelületek helyi védelem alatt álló területek, ezért a területek leírását a III. fejezet tartalmazza.

Történetileg kialakult pincesorok területe

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK TELEPÜLÉSRÉSZ

A térképrészleten jelölt különleges területeken jellemzően közösségi funkciójú épületek találhatóak, illetve helyezhetők el. A különleges felhasználású területek közé sorolhatók a temetők és sportolási célú területek is, melyek nem elsősorban épületek elhelyezésére használt területek.

A Pécsi út mentén nyugatról kelet felé haladva négy nagyobb intézményi terület különíthető el.

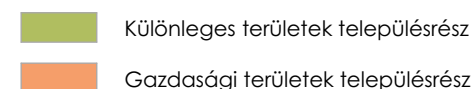
1. A Pécsi út és Rákóczi utca találkozásától nyugatra eső kereskedelmi- vendéglátó- szolgáltató funkciójú (zárt sorú beépítésű, magastető) épületek, és a Rákóczi út déli részének keleti tömbjének jellemzően szintén zárt sorú beépítésű lakóépületei között a község művelődési háza és Koch Valéria szülőháza.

A terület közhasználatú épületei **lakóépületek közösségi funkcióval való megtöltésével jöttek létre**, így formálásuk és léptékük nem közfunkcióról árulkodó, hanem a lakóépületekével egyező.

2. A régi gőzmalom és a mögötte meghúzódó épületek együttese. A lépték jóval nagyobb, az épület szabadon áll. A lépték és formálás nem a lakóházaké, de magastetős, lizénákkal és ablakkeretekkel képzett vakolt homlokzat, az utcával párhuzamos tetőgerinc nem idegen a környezetétől. A gőzmalom épületétől délre sportpálya terül el, melyen csak a funkciót kiegészítő kisléptékű öltözőépület található.

3. A Pécsi út északi oldalán az iskola együttese, déli oldalán az úttól távolabb telepített, térfal mögé rejtő óvodaépület. A kisebb léptékű nevelési- oktatási intézmények korábbi lakóépületekben kaptak helyet. A község körzeti iskolája 1962-ben létesült, az óvoda 1947 szeptembere óta működik. Épületét 1962-ben korszerűsítették, új épületszárnyal bővítették, majd 1986-ban újabb bővítésre került sor. Az óvoda karakterét meghatározza az intézmény fejlődésével fokozatosan alakult tömegforma, az additív jelleg. Az iskola mellett a hajdan a közcélra épült irodaház lapostetős tömbje magasodik.

4. Az idősek otthona szellős, szabadonálló beépítésű, nyugodt sziget: "település a településben". Épületei inkább cserépfedéses magastetővel fedettek, de lapostetős tömegek is megjelentek.

A kereskedelem, vendéglátás és szolgáltatások szigete a Pécsi út mentén

Lapostetős középület- jelleg az út északi oldalán

Sportolási célú különleges terület

Az óvodaépület a hozzá- hozzáadott bővítéssel

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK JELLEGE FÉNYKÉPEKEN SZEMLÉLTETVE

Lakóház-léptékű, zárt sorú beépítés

Lakóház- szerű megjelenés, "középületesedő" lépték, szabadonálló beépítés

Idősek otthona

A művelődési ház és könyvtár régen és ma- Koch Valéria csatlakozó szülőházával

A régi gőzmalom nagyobb léptékű épülete

A Werndorfer János és Stefan Henrik által 1925- ben alapított gőzmalom épülete a Pécsi úton

Az építéskor is közfunkcióra szánt lapostetős épület

A volt Tévez iroda, postahivatallal

A szederkényi általános iskola épületei

A parasztházból átalakított iskola

TEMETŐK

A település legrégebbi temetője a jelenlegi Petőfi köz és Táncsics utca közti domboldalon, a valaha volt régi templom köré települt, ez képezte az akkori falu magját.

Az 1812-ben felszentelt új szederkényi templom az országút mellé épült, közvetlen közelségében temetőt nyitottak. A templom főkapuja és a dombon lévő temető bejárata között páros fasor kíséri a felvezető utat. A korábbi kapuzat a bejáratot szegélyező két kriptával egybeépült. A teraszosan kialakított sírhelyek és emlékoszlopaik némelyike meglepő épségben fennmaradt. A felhagyott temető magas fáin burjánzik a növényzet, kegyeleti parkká alakítása kívánatos.

A temető különleges, beépítésre nem szánt területe a településnek, csak a felhagyott temető funkciójához kapcsolódó építmények helyezhetők el, épület nem építhető.

Schaig Adolf felvetése nyomán kezdődött a terület használatának megújulása, amikor Hergenröder János polgármester szervezésével és bonyolításával, Deér Zoltán domborműveivel **2013-ban stációs kálvária és új kapuzat épült** a dombra. A kezdeményezést magánszemélyek, a Polgármesteri Hivatal és képviselőinek személyes adományai támogatták, az adományozók nevét a hófehérre festett stációsoszlop őrzi.

Nyomján a régi templom a mostani helyén állt, a temető mellette terült el.

A tovább használt, de mára szintén felhagyott temető nagyobb kiterjedésű, szintén elhanyagolt látványt nyújt. A sírkertet övező lakótelkek gazdasági építményeinek növényzettel való takarása, a síremlékek mentése, a terület és az előtte húzódó széles zöldfelület parkosítása felfrissíthetné a nyomjai településszövet centrumát. Csak az övezet céljának és használatának megfelelő rendeltetésű építmények helyezhetők el.

A jelenleg használt temető az 57. számú főközlekedési út északi oldalán, külterületen fekszik.

A lakóépületekkel övezett nyomjai temető

Az új, külterületi temető

KÜLÖNLEGES TERÜLETEK

A szederkényi régi temető

Kriptákkal egybeépült bejárati kapuzat

Stációs kálvária

GAZDASÁGI TERÜLETEK JELLEGE FÉNYKÉPEKEN SZEMLÉLTETVE

Vastelep, húszüzem, fitness és jóga északon

Járműalkatrész-gyártó cég

Depónia és csarnoképület nyugaton

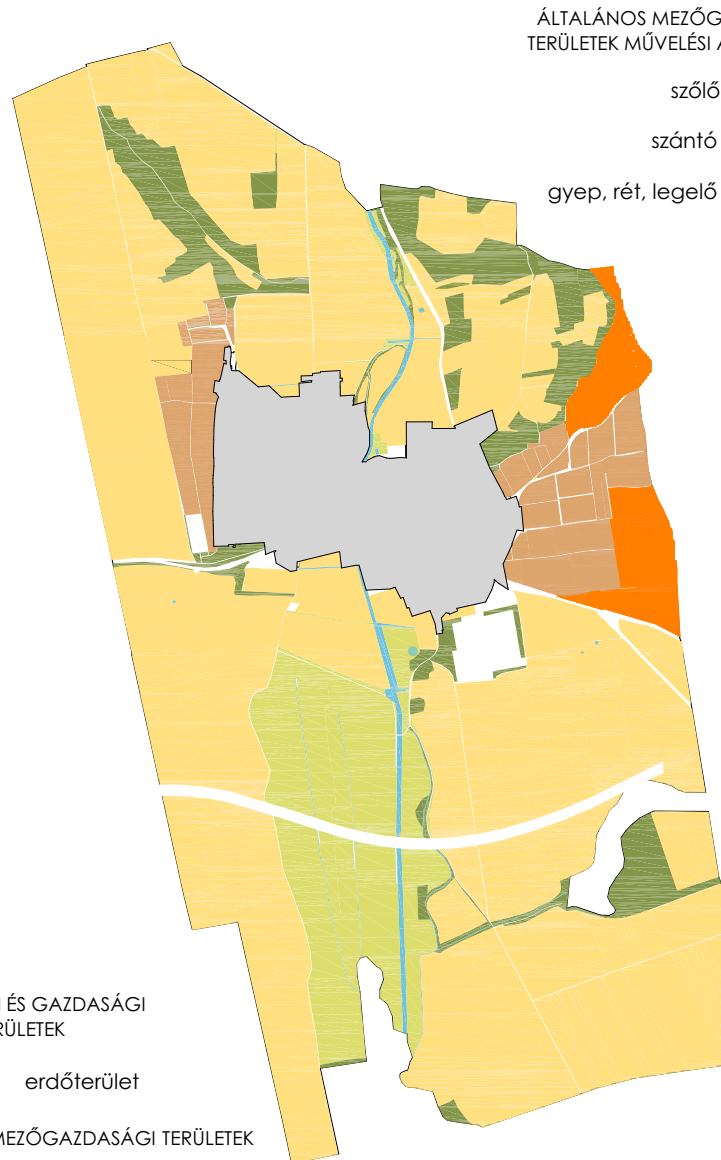

Gazdasági célú felhasználásra szánt sáv a sportpálya keleti oldalán. Épület nem áll a területen.

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDŐTERÜLETEK FÉNYKÉPEKEN SZEMLÉLTETVE

ÁLTALÁNOS MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK MŰVELÉSI ÁG SZERINT

- szőlő
- szántó
- gyep, rét, legelő

VÉDELMI ÉS GAZDASÁGI ERDŐTERÜLETEK

- erdőterület

KERTES MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

- kertes mezőgazdasági terület

ZÖLDTERÜLETEK

A Szent Lőrinc templom körül elterülő zöldterület

A nyomjai templom körül elterülő zöldterület

Játszóter a lakóövezetben, Mikszáth Kálmán utca

A települések területén belül a növényzettel fedett, benőtt, betelepített területek összessége a zöldfelület. A település egésze biológiailag aktív (zöldfelületek, vízfelületek) és biológiailag inaktív (beépített, burkolt) felületekből áll.

A zöldterület olyan állandóan növényzettel fedett közterület (közpark, közkert), amely a település klimatikus viszonyainak megőrzését, javítását, ökológiai rendszerének védelmét, a pihenést és testedzést szolgálja. A zöldterületek területfelhasználási kategóriájára sajátos jogszabályi előírások vonatkoznak.

A zöldterületek tehát a zöldfelületi rendszer kiemelt tagjai.

A hazai országos előírások szerint a zöldterületeken csak a pihenést, testedzést, vendéglátást és a zöldterület fenntartását szolgáló épületek helyezhetők el, legfeljebb 3%-os megengedett legnagyobb beépítés mellett.

A közpark területének 60%-át, a közpark területének 70%-át zöldfelületként kell kialakítani.

A zöldterületnek közútról, köztérről közvetlenül

- kerekesszékekkel és gyermekkocsival is - megközelíthetőnek és használhatónak kell lennie.

A zöldterület telkén épület legfeljebb 7,50 m beépítési magassággal helyezhető el.

Zöldterületek a közparkok, közkertek, fásított közterek és a játszóterek.

A helyi építési szabályzat gondoskodik a település igazgatási területén a klimatikus viszonyok megőrzése és javítása érdekében a telkek növényzettel fedett részéből, a zöldterületekből és az erdőkből álló egységes és összefüggő zöldfelületi rendszer kialakításáról, valamint az épített környezet alakítani és helyi éghajlati jellegét meghatározó elemeinek a megőrzéséről.

Zöldterületek a Kossuth utcától keletre eső lakóövezetben

Park a művelődési ház mögött

Játszóter a Karasica mentén

EGYÉB JELENTŐS KÖZTERÜLETI ZÖLDFELÜLETEK

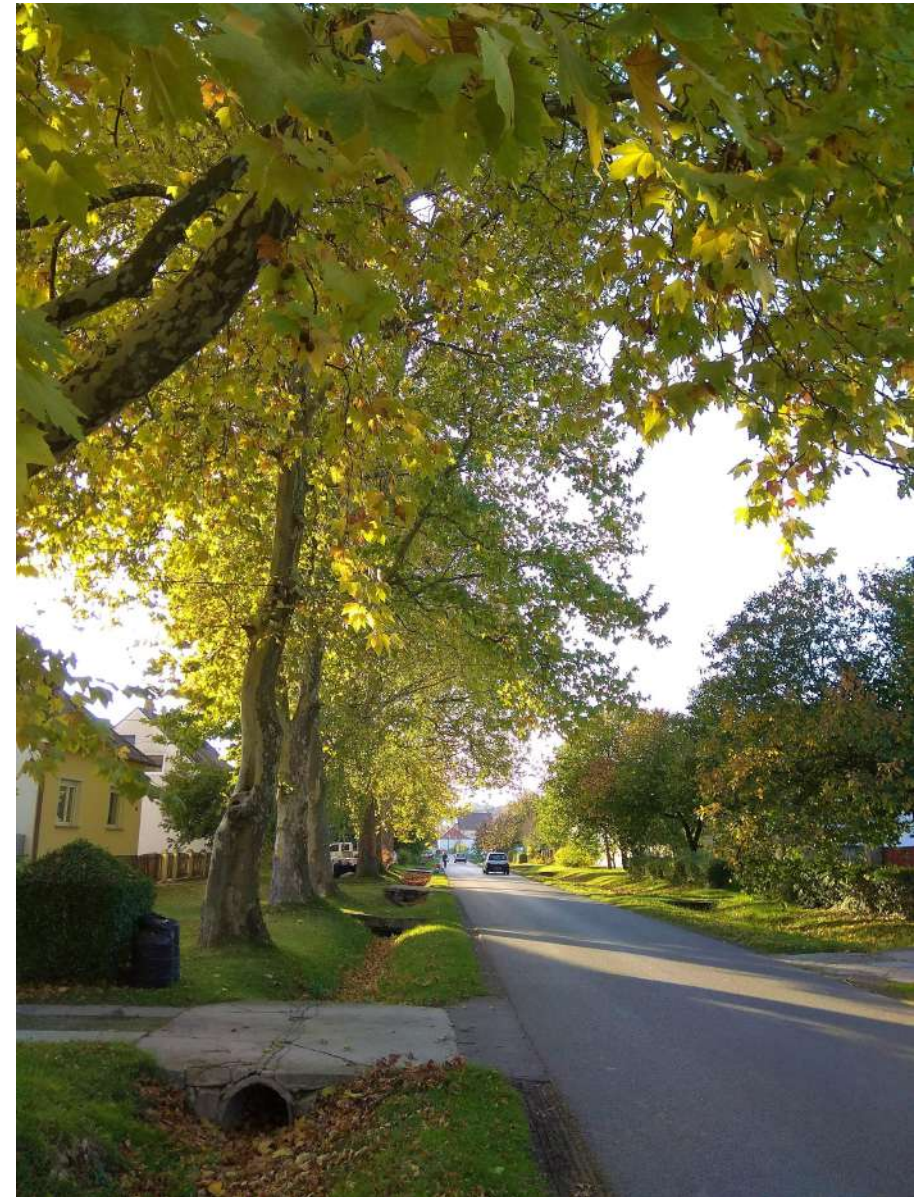
A nagyobb, összefüggő zöldterületek mellett a közterületi zöldfelületek és az egyes magánhasználatú telkek zöldfelületei is üdítő elemei a településnek.

Jelentős zöldfelületi elem a **Szederkényt átszelő Karasica és annak partja**. A vízfolyás értéke egyrészt ökológiai folyosói szerepében, gazdag élővilágában rejlik, másrészt klimatikus hatásában és esztétikai - élvezeti szerepében. A patakpart természeténél fogva vonzza az embert, mentén a kikapcsolódás különféle természetközeli helyszíneit teremthetjük meg.

Közlekedési célú közterületeink mentén a növényzet szerepe szintén nem pusztán esztétikai. Amellett, hogy fáink feldolgozzák a szén- dioxidot, oxigént termelnek, lombtömegük képes a légszennyező anyagok egy részét lekötni. A fák párolgással hatnak a környezetre: nyáron lehűtik a környező levegőt, amely nehezebb a házak közt felizzott levegőnél, így azzal kicserélődik, jótékony széllel hűtve le a településeket és szellőztetve ki a port, a szennyeződéseket. A növényzet zajvédő hatása sem elhanyagolható: a forgalmasabb utak melletti háromszintes növényfal jobban véd a zaj ellen, mint egy téglafal, emellett a lombok lágy neszei az emberi fül számára pihentető hatású hangok.

Gyönyörű és értékes **fasor kíséri a Dózsa György** utcát.

Az utakat legtöbbször gyepel borított zöldfelületek szegélyezik.

Hagyományos kerítéstípusok

A településen, és különösen ezen utcákban fel-feltűnnek a régi, művészi gonddal rakott utcafronti téglakerítések, kovácsoltvas kerítésmezők és kapuzatok, melyeknek három hagyományos típusa különösen a Dózsa György, Petőfi Sándor és Rákóczi Ferenc utcákban maradt fenn jelentős számban.

Tömör kerítésfal

Terméskőből vagy téglából rakott 150- 170 cm magasságú kerítések. A korai időkben tisztán kőből, 40 cm vastag, 1,70 m magas kerítéseket építettek, tetejükre félellipszis alakú köveket tettek és a kerítést sárga festékanyaggal vonták be. A téгла általában nyers, a kerítést díszítő párkánysor zárja le, a hosszanti tagolást a testesebb pillérek alkotta lizénák képezik.

Áttört téglakerítés

A kerítésmezők közepén vízszintes sorban öt téglasor magasságú, kereszt alakú áttört motívumok ismétlődnek ritmikusan. Később csak a kerítés lábazata készült kőből, melyet azután levakoltak. Erre téglából építettek kerítést, általában görögkereszt alakú hézagmintázattal. A kerítés tetejére kerülő félellipszis fedő később téglából készült.

A kerítés téglá részét a régi ízlés szerint sárga festékekkel vonták be.

Lábazatos kerítés

Zömök téglapillérek kovácsoltvas mezőket és kapukat fognak közre.

Régi kerítések kialakítása és mai állapota

A falazott kerítésmezők zárósora íves idomtégla, esetenként a lábazati párkány is ezekből az elemekből készült.

Jellemző a kapuzatok hangsúlyos kialakítása, magasságbéli kiemelése, a személybejáró részére közvetlenül a lakóház mellett kialakított kiskapu vízszintes záródású áthidalása.

A kapukat szegélyező pillérek vastagabbak, a mezőket osztó pillérek karcsúbbak, a mezők magasságán a pillérfejezeten jóval túlnyúlnak. A pillérek tagozattal díszítettek, lezárásuk fedkő.

A teljes telekszélességet elfoglaló épületek udvarba vezető áthajtóit a kocsibehajtást biztosító széles, magas kapuzat zárja, melynek kisebb, nyíló szárnya a személybejárást is szolgálja.

Ezek a kapuk mívesen megmunkáltak, betétekkel és díszlécsekkel a célszerűségnek megfelelően díszítettek (erősebb lábazati szakasz), a vidéki asztalosmunka szép példái.

A romló állagú kerítések néhol kedvezőtlen átalakításon estek át, a kereszt alakú áttöréseket befalazták, a nyerstégla felületre vakolat került, a meglazult fedőtéglasort leszedték, a kerítésmezőket és kapukat silány formavilágú és anyaghasználatú megoldással pótolták.

Befalazott áttörések

Még látható az íves idomtégla zárósora

Míves kovácsoltvas kapuzat

Lábazatos kerítés kovácsoltvas mezőkkel

NYÍLÁSZÁRÓK

V. fejezet

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

AZ ÉPÍTÉS TÍZPARANCSOLATA

1. Mielőtt új épületet tervezel, kétszer is gondold meg, hogy a régit nem lehet- e felhasználni!
2. A tervezéssel építész bízál meg!
3. Ne feledd, hogy az építés közügy is!
4. Próbálj alkalmazkodni a kialakult beépítéshez és utcaképhez!
5. A telek beépítésénél ne csak házban, hanem udvarban és térfalakban is gondolkozzál!
6. Az udvart úgy tervezd, mint a házat: olyan helyiségekről van szó, amelyek fölül csak a tető hiányzik!
7. Az oldalhatáron álló beépítést ne a szegénység, hanem a józanság és kulturáltság jelének tekints!
8. Használd a hagyományos környezetkultúra elemeit: a tornácot, a falazott kerítést, a tetőfeljárót, és töltsd meg új tartalommal!
9. Az épület homlokzatánál alkalmazd a hagyományos arányrendszer törvényeit!
10. A kevesebb több: az egyszerűség nemessé tesz!

dr. Meggyesi Tamás egyetemi tanár "Települési kultúráink" című tanulmányában megfogalmazott elvek

PÉLDÁK:

helyes

helytelen

DOMBORZAT, TELEPÍTÉS

KÖVESSÜK A DOMBORZATOT!

A szükségesnél nagyobb mértékű földmunka (földkiemelés, földfeltöltés) sebet ejt a tájon, rontja a saját és szomszédos ingatlanok értékét is, emellett jelentős és felesleges többletköltséggel jár. A tájat kímélő építész a házat a természetes terepre illeszti, a tereket a domborzathoz igazítja, az épületet szinteltolással szervezi.

Láthatjuk: az ilyen épület együtt él a környezetével, belesimul a környező tájba.

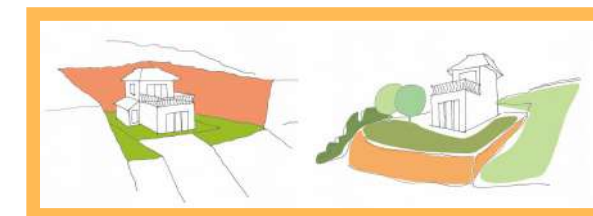
FELTÖLTÉS? BEVÁGÁS?
ALKALMAZKODÁS!

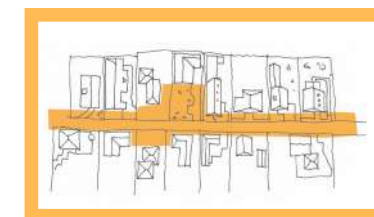
AZ ÉPÜLET TELKEN BELÜLI ELHELYEZÉSE

Az épület telken való elhelyezésénél a helyi előírásokon, a terep és a talaj adottságain túl vegyük figyelembe

- a benapozást,
- a szélirányt
- a kilátást
- az optimális megközelítést (mind gyalogosan, mind gépkocsival)
- a telken meglévő értékes növényzetet
- a kert kialakítását és a ház kerttel való kapcsolatát
- a szomszéd beépítés hatásait, és arra való hatásunkat (kilátás, árnyékolás, áthallások)
- a bővíthetőség lehetőségeit

ELŐKERT?

Előkertünk méretének megválasztásakor igazodjunk a kialakult beépítés vonalához!

TÁJOLÁS, SZÉLIRÁNY

A megfelelő tájolás energiatakarékos fenntartást tesz lehetővé, emellett nagyban befolyásolja mentális komfortérzetünket.

Általános szakmai konvenció, hogy hálósobák általában keleti (északkeleti, délkeleti), a konyha, kamra északi (északnyugati, északkeleti), a nappali déli (délkeleti, délnyugati) tájolású terek.

Reggeli éledezésünket a felkelő nap fénye világítsa meg, nappali tartózkodásunk tere legyen természetes fényben gazdag, élelmiszereink a hűvösebb északi oldalon nem fognak megromlani. Józan célszerűség alakította tájolási elveinket. A legkedvezőbb tájolás természetesen nem mindig teremthető meg, de törekedjünk rá, hogy huzamos tartózkodásra szolgáló helyiségeink kellő benapozása biztosított legyen.

Tartsuk szem előtt, hogy a nyári napsugárzás túlzott felmelegedést okozhat, ez ellen átmeneti terekkel (pl. tornác), árnyékolással, lombhullató növényzettel védekezhetünk. Jól elhelyezett tornácunk meggátolja a nagy beesési szögű nyári napsugárzás bejutását, de beengedi a kisebb beesési szögű tavaszi- téli napsugárzást! Így energiatakarékosan biztosíthatjuk a mindenkor kellemes hőmérsékletet otthonunkban.

JÓ ALAPRAJZ - JÓ ARÁNYOK - JÓ TÖMEG

Kétségtelen, hogy a falu legjellemzőbb épülettípusa a lakóház. A jól szervezett alaprajz visszahat családi életünk minőségére. Fokozott gondossággal alakítsuk kis a nappali élet színtereit, a lakóház központi tereit! Fogalmazzuk meg a használati igényeknek megfelelő méreteket és térkapcsolatokat: ne legyen épületünk terjengős, a környező épületektől elütő léptékű!

Logikus és indokolt térkapcsolatokból és a szükséges kényelmes méretekből "építkezzünk"!

Az egyes terek egymással legyenek arányosak. (például nagyvonalú hálósobát ne egészítsen ki szűkös fürdőszoba!

Az alaprajz legyen átlátható, a tájékozódást segítő! Átlátható alaprajzból letisztult tömegforma születik.

Az épület bejárata építészeti hangsúlyos legyen!

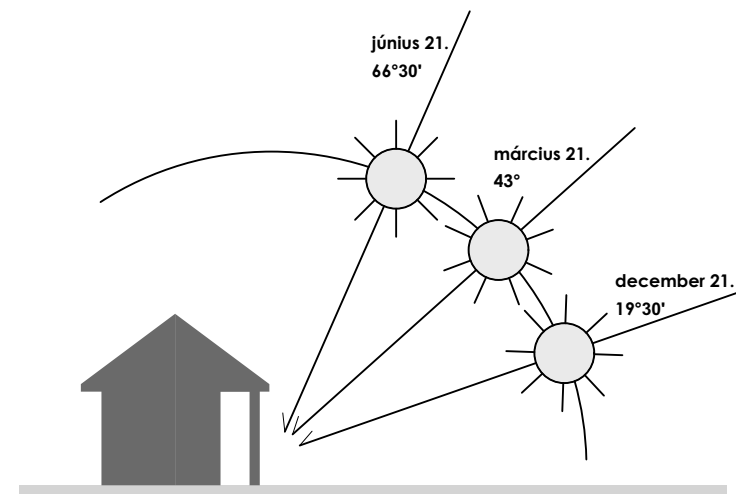
Szorítkozzunk a szükséges legkevesebb közlekedőfelület kialakítására, illetve adjunk közlekedőinknek egyéb funkciót, többlettartalmat (pl. gardrób kialakításával).

Létesítsünk közvetlen kapcsolatot a kerttel! Házunk legyen szoros kapcsolatban a környező természettel, létesítsünk kertre néző ablakot, teremtsük meg a kilépés lehetőségeit, az élvezhető félfenterőket!

Kerti melléképületek helyett - ha van rá mód- azok szerepét a lakóépületen belüli helyiségek töltsék be!

Természetes fénnel bevilágított, jól szellőztethető helyiségeket képezzünk!

A rossz alaprajz harmóniát nélkülöző homlokzati arányokat és rossz tömegarányokat eredményez.

Amikor az épületek helyes arányait keressük, egyrészt saját egymással és a használati arányos terekben, alaprajzukban, nyílásokkal és tagozatokkal alakított homlokzatukon, tömegformálásukban, másrészt környezetükhöz való viszonyukban képezzük a harmóniát.

A jó arány egyik összetevője tehát a tájhoz és a környező épületekhez való viszony, a megfelelő LÉPTÉK megválasztása.

LÉPTÉK

A népi építészet arányrendje az emberi test arányaira épül: ahhoz igazodik az ajtónyílás, ablakpárkány- és szemöldök, belmagasság és ereszmagasság. Az emberi életvitel "arányaihoz" igazodnak a helyiségek horizontális méretei, a közlekedő szélessége, az étkező alapterülete, a kamra nagysága. Érezzük, hogy megbillen az egyensúly, ha egy helyiség a használat közben szűkös, vagy éppen elveszünk túl nagy terében. Az alaprajzi és tömegi arányosság a településszövetben elfoglalt szerepet illetően is arányossághoz vezet. Ezért lehetséges, hogy kisebb léptékű lakóépületek között helyet foglaló nagyobb léptékű középület pusztán a léptéke miatt nem feltétlenül hat idegenül, ha a betöltött szerepével arányos. (Vegyük észre, hogy például más léptékű közhasználatú épület egy templom is, a környező településszövetből kimagasodó és nagyobb léptékű épület mégsem hat kellemetlen feltűnősködésként, hiszen szerepéből adódó a léptékváltás.)

AZ ÉPÜLET SZÉLESSÉGE ÉS MAGASSÁGA

Ha az épület magasságában nem igazodik a kialakult utcaképhez, kellemetlenül megtöri annak egységét, ritmusát. Ha az épület szintszámában, magasságában nem tér el a környező épületektől, szélessége okán mégis érezhetjük úgy, hogy léptéken felüli, tolakodó és idegen a környező beépítéstől. A lépték kisebbnek hat, ha tagoljuk a tömeget, vigyázzunk azonban, hogy ez ne vezessen szétszabdalt tömegformáláshoz!

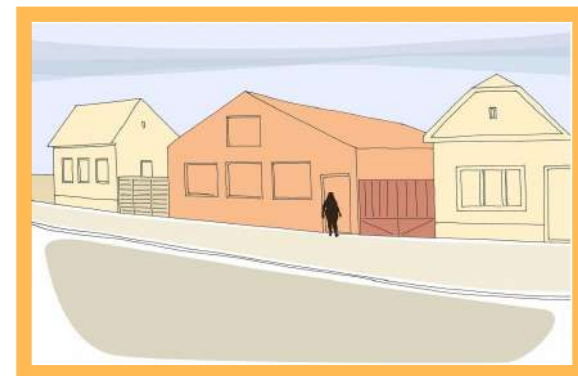
TETŐIDOM

Amennyiben egyértelműen megállapítható a területre jellemző tetőkialakítási mód, kövessük! Amennyiben vizsgálódásunk vegyes formálást tár fel, a közvetlenül szomszédos (esetleg csatlakozó) épületek, az utcában található épületek, a telektömbben található épületek tetőkialakítása lehet mérvadó. Az azonos funkciójú épületek azonos vagy hasonló hajlásszögükkel is erősítik összetartozásukat. Az utcakép egységes tetőformálással és egységes gerinciránnyal lesz szép.

Vannak azonban olyan utcák, ahol találunk utcára merőleges és azzal párhuzamos gerincű tetőt, oromfalas és kontyolt nyeregtetőt, ilyen-olyan tetőt: elképzelhető, hogy éppen ez a diverzitás, a spontán "nőt" épületek bája teremt különleges településképet.

A középület léptéke szerepéből adódóan más

HOMLOKZATI MEGJELENÉS, ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

A homlokzatok tömör és áttört felületeinek aránya (nyílások aránya és mérete) hagyományokat őriz. A nyílás a homlokzat arcának szeme és díszje. Emellett a tömeget vagy szerkezeti kialakítást követő homlokzati tagozatok, burkolatok és a színezés jelentősen befolyásolják érzékelésünket és az épületről alkotott képet.

Anyaghasználatunk legyen összhangban a területen hagyományos anyaghasználattal. Azonos építőanyag és azonos építéstechnológiai egységes beépítést eredményez. Idegen országok hagyományait, távoli helyek divatos szokásait ne kövessék épületeink! Saját hagyományainkat kortárs módon újragondolva a magyar falu építészetének szerves folytatását teremthetjük meg.

Alkalmazzunk természetes színeket! A homlokzatfestés ne legyen rikító, élénk színű vagy tarka, használjunk pasztell árnyalatú földszíneket, melyek állandóságot és békét kölcsönöznek az utcaképnek!

Szerencsésebb, ha mélyebb tónusú, élénkebb színek kisebb részleteken jelennek csak meg, díszítő jelleggel.

Ugyanígy díszítő burkolat is mértékkel kerüljön a homlokzatra, ablakok keretezésére hazug stukkódíszeket, kő, vagy kőnek látszó lemezeket, csempéket ne használjunk!

Általában ne alkalmazzunk olyan anyagot, amely másnak látszik, mint ami valójában! (Az ilyen anyag rendszerint hamisan hat: mint a faburkolat- mintájú kerámia lapburkolat, amelyre rálépve tapasztaljuk különös, rideg koppanását és fától idegen hűvösségét, vagy a magát terméskő tömbnek láttató ragasztott lábazati burkolat, amely az erős fagy hatására egy lemezében lehullik.)

A műanyag ajtó, ablak, redőny hagyományos környezetben nem odaillő választás. Hagyományfenntartó céllal fa asztalosszerkezetű nyílászárókat (akár régi típusokat) építsünk be.

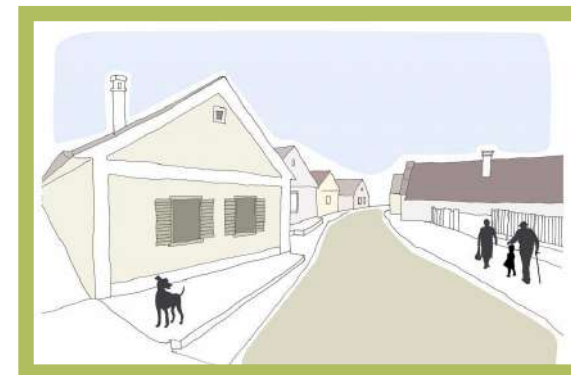
FENNTARTHATÓSÁG, ENERGIATUDATOSSÁG

Tervezzünk minden építményt a gazdaságosság, fenntarthatóság és energiatudatosság jegyében!

Az igények mértéktartó megfogalmazása és az alaprajzi kialakítás ésszerűsége a jó használhatóság mellett gazdaságosabb kivitelezhetőséget és energiatudatos használatot tesz lehetővé. A helyben elérhető természetes építőanyagok használatával, illetve az építőanyagok gondos megválasztásával költséghatékonyan és környezetbarát módon építhetünk. Ha tehetjük, válasszunk hosszabb élettartamú, jobb minőségű anyagokat és szerkezeteket! A fűtés és hűtés, mesterséges szellőzés és világítás minimalizálása, megújuló energiák használata mindenhol támogatott attitűd, az épületen kívüli gépészeti szerelvények diszkrét elhelyezése, elrejtése azonban településképi szempontból elengedhetetlen a barátságos utcakép érdekében.

ÖRÖKSÉGVÉDELEM

Őrizzük méltóképpen épített örökségünk értékeit: műemlék, illetve védett épület környezetében településképi érvényesülésük ne sérüljön!

ÉPÍTÉS A TÖRTÉNETILEG KIALAKULT TELEPÜLÉSRÉSZEN

A Szederkény XIII. századi újjászületésének emlékét őrző utcák, telekstruktúrák, házformák megőrzése a jövő generációk számára rendkívüli jelentőséggel bír a településen.

Ezekben az utcákban kézzel foghatóan él a történelem. A kicsiny, felújításra szoruló házakban olyan finom arányrend és nemes egyszerűség van jelen, ami korunkban ritkán lelhető fel. A hulló vakolat mögött a hagyományos népi építészet tiszta tömegformálása, egyszerű alaprajza, a természettel együtt élő ember józansága, a német és magyar hagyományok csak e községre jellemző, egyedi kereszteződése van jelen. Némelyik régi épületen megfigyelhetjük az építészeti értékek pusztulását.

Az utcai homlokzat két kisebb ablakát nagyobb, háromszögletű, redőnyös ablakra cserélték, a tornácokat beüvegezték, a házak újabb szobákkal egészültek ki az oldalkert irányába, kisebb hajlású félnyeregteretűvel fedve. Az átalakított lakóházakban még felismerhetők a hajdani, egyszerű formálású alaptípusok.

Vigyázzunk erre a különleges karakterre, amely sokkal érzékenyebb a beavatkozásra, mint a település később, tervezetten beépített "új, átalakuló" részei!

Épületünk utcaképi megjelenését az illeszkedés szabályai szerint alakítsuk, törekedjünk mindenekelőtt az egyszerűségre és természetességre!

Tömegformálá: kiterjedés és tetőidom

A "Történetileg kialakult településrész" magastető épületei között **kizárólag magastetős** épületet helyezünk el: az új tetőzet hajlásszögében, a tetőidom formálásában, a gerinc irányában a kialakult utcaképhez igazodjon! A hajlásszög megfelelően illeszkedő tartománya **35-45 °**, ettől eltérő hajlású tető tájidegen. A szalagtelkek oldalhatárán **hosszan elnyúló épületeket** keskeny nyeregteretű fedi, melyek jellemző gerinciránya az utcára merőleges és oromfalaikból szép ritmusú utcakép képződik.

A kontyolás laposabb tömeghatást eredményez és a jellemző beépítéstől olyannyira eltérő, hogy a figyelmünket óhatatlanul zavaró másságával vonja magára. A csonka kontyval kialakított tetőidom néhol megjelenik, ez a formálás valamivel kevésbé idegen, mégis: az utcai épületek előkert nélkül, az utcafronton **oromfalas nyeregteretűvel** kerüljenek kialakításra!

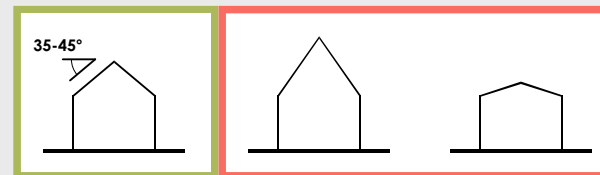
Az épületek a telekhatáron hosszan elnyúlva húzódnak, nemcsak tömegképzésükben, de alaprajzukban és használatukban is ez a hosszanti jelleg uralkodik. E jelleg és a lépték megőrzése érdekében az utcai épületszélesség megválasztásakor a meglévő hagyományos beépítés szélességi méreteihez igazodjunk! A körülbelül 7 méteres szélességű épületek értelemesen még másfajta életvitelhez jöttek létre, kortárs épületünkkel mégis alkalmazkodnunk kell a jellemző falusias arányokhoz, épületünk kiterjedését 8,5 méteres épületszélességben maximálva.

A **tetőhéjalás** akkor illeszkedik a történetileg kialakult településrészbe, ha **természetes színű, sík égetett agyagcserép**, vagy felületében és színében ahhoz hasonló betoncserép. A téglavörös cserép természetesen illeszkedő, az antikolt vagy erős színű cseréphejalás mesterkélthetű hatást kelt a hagyományos beépítés szövetében.

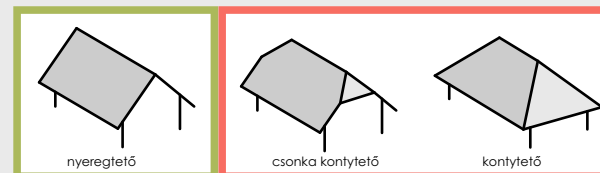
FALUSIAS KARAKTERŰ LAKÓÖVEZET

Kétházás beépítés-
A Dózsa György utcában még előfordul,
de ma már támogatott beépítési mód

Milyen hajlású tetőt?

Oromfalas nyeregteretű, vagy kontyolt nyeregteretű?

Héjalás: sík, természetes színű agyagcserép!

Erkély, loggia, garázs

A történetileg kialakult településrész épületei **döntően földszintes** kialakításúak, a tetőtérbeépítés sem jellemző. Értelmszerűen így **erkély, loggia nem látható** az utcáfronton, hagyományosan az oldalkertre nyíló tornácé volt az a szerep, amely a mai erkélyeké.

A védendő településkarakterrel érzékelhető ellentétben áll a feladat, hogy a gépjárművel való megközelítést, a telekre való behajtást és a telken belüli tárolást meg kell oldani.

Helyesen akkor járunk el, ha a finom osztatú, zsalugáteres faablakok közé nem helyezünk modern, szekcionált garázkaput, hanem szinte észrevétlen kapuzattal nyitva meg a telket, az utcáfronttól eltávolodva, **a telek belsejében rejtjük el járműveinket.**

Ugyanakkor tudjuk, hogy kertünk nyugalma akkor lehet zavartalan, és az ingatlan burkolt felületeinek kialakítása akkor lehet optimális, ha a gépkocsik elhelyezése az utcáfronthoz minél közelebb megoldott. Ezt az ellentétet okos építészeti eszközökkel kezelhetjük. Keressünk a magunk és tágabb közösségünk számára is kedvező megoldást!

Homlokzat

A homlokzatokat **nemes egyszerűség és vakolt kialakítás** jellemzi. A vakolt homlokzat színezése legyen visszafogott, vállaljuk a **fehér** egyszerűségét, vagy használjunk visszafogott, **pasztell árnyalatú földszíneket!** A különféle nagytáblás homlokzatburkolatok, műgyanta kötőanyagú burkolatok, mázas kerámia, nagytáblás fém és fa burkolatok alkalmazása kerülendő. Fa anyagú burkolat (például oromdeszkázat) az épületek homlokzatán ne uralkodjon, használjuk mértékkel, díszítő jelleggel!

A falazott oromzatot mindig ellátták egy vagy két nyílással (padláslyuk, szellőző), mely a padlástér megvilágításán és szellőzésén kívül az oromzat díszítését is szolgálta. Gyakran vakolt évszámokkal, a tulajdonos névbetűivel díszítették. A padláslyukakra napjainkban nem lesz szükségünk, tartalom nélkül nem kell, nem is szabad megőriznünk a homlokzaton. A **vakolatsávokkal való tagolás** viszont szépen adaptálható modern épületekre.

A lakóházak bejárata jellemzően az oldalkert felől, a tornácról nyílt, az **oromfalas utcai homlokzatra** a tömör felületekhez képest kicsi, két álló ablakot helyeztek el szimmetrikusan. Anyaguk természetesen fa volt, a külső árnyékolást **fa zsalugáter** biztosította.

Ma, amikor épületszerkezeteink fejlődése energetikai szempontból lehetővé teszi nagyobb ablakok beépítését, megőrizve a szép arányokat, megengedhetünk magunknak nagyobb bevilágítófelületeket, osztás nélküli ablakokat, de **ne építsünk be utcáfronti műanyag nyílásszárót, látszó műanyag redőnyt** ebben a történeti jelentőségű környezetben! A famintázatú fóliával gyártott műanyag nyílásszáró legalább vizuálisan lépést tart a régi, értékes épületek minőségével.

A **tömör oromfal** szépen illeszkedik a népi hagyományokhoz. A tetőtér beépítése esetén ügyeljünk rá, hogy megmaradjon az oromzat zárt jellege, tetőtéri ablakot az udvar felé nyissunk!

A tornác intim fedett külső teret biztosít és hangsúlyos bejárati helyzetet az oldalkert felől. Beengedi a téli napfényt.

Vakolatdíszes oromzat keretelt téglány padláslyukkal és évszámmal. A homlokzatot az oromfal alján övpárkány, a nyolcosztatú faablakok alatt egyszerűbb könnyöklőpárkány tagolja. A két ablak arányai az egyszerű fejezetű lizénák által közrefogott falmezők arányait követik. A homlokzat tükörszimmetrikus.

Új, ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

Az újabb lakóterületeken a terepszint felett jellemzően inkább két-, néhol háromszintes, általában tetőtérbeépítéses, nagyobb léptékű lakóépületek épültek. A tervezett beépítés egységes előkerteket, egységes méretű épülettömegeket, egységes gerincirányt és anyaghasználatban, színhasználatban is egységes megjelenést teremtett. Az "új, átalakuló" településrészekben szellősebb, de mereven ütemezett a beépítés.

A lakóházak az életmód változását tükrözik: a **mezőgazdasági munkától való elszakadásról** árulkodnak az 1956 után épült házak. Ahol a régi épületek elbontására került sor, megjelentek azok az új házak, melyeknek építése teljesen megfelelt a „népi építészet” alkotómódszereinek, mégis megtagadva a hagyományt, már két szobát tartalmaztak egymás mellett az utcai oldalon. **A szabadonálló beépítés lehetősége, a gazdaságos kialakítás igénye létrehozta a sátoztetős kockaházformát**, mely gyorsan elterjedt az egész országban. Jellemzően 8-10 méteres oldalakkal ez az alaprajzi forma (négyzet), mely a legkevesebb fallal a legnagyobb teret zárja körül. Tetőszerkezete az alaprajz értelemszerű következménye, és gazdaságilag hatékony, építéstechnológiájában egyszerű megoldás. Tíz-tizenöt éven át épültek ezek a széles, de még mindig földszintes tömegek, megjelent lábazattal megemelt, alapincézett majd emeletes variánsuk is.

Az **1970-es években** évente átlagosan 2-4 új ház épült a településen. Amikor a **Pécsi út és a Bajcsy-Zsilinszky utca közötti területen mintegy 100 új lakásnak mértek ki házhelyet**, fokozódott a lakásépítési kedv. Ekkor Szederkény már a környező településeket összefogó központként kezdett funkcionálni, ahonnan a városi munkahelyekre való beközlekedés is könnyebb volt. Az újonnan parcellázott lakóterületen a kialakított telkek szélessége és kis mélysége, a gazdaságosságra való törekvés **sorházak** építéséhez vezetett.

A Kádár- korszak jellegzetes vakolatdíszei nemcsak az „új, átalakuló” területeken, a „történetileg kialakult” utcákban is jelen vannak.

A sátoztetős, egyszerű, de a hagyományokat formálásukban teljesen elhagyó házak ezrével épültek az országban. A tömegépítés után kialakult az igény, hogy az újonnan épülő ház minél egyedibb, **minél nagyobb, minél reprezentatívabb, innovatívabb** legyen. Az épületek léptéke egészen más lett, **szélesebb, magasabb, többszintes házak** születtek, a szocialista korszak tipikus „preszfíz-fogyasztásának” szellemében. Alulra került a pince, műhely, garázs, üzlet, fölé a nagy tetőtér, a majdani beépítés reményében. **Nagy erkélyek, loggiák jelentek meg** az utcai homlokzatokon, melyek gyakorlati haszna nyilvánvalóan elmarad a reprezentációs szerep mögött. Az ilyen házak tervezői közreműködéssel, de az építetők elképzelései alapján, előírás szerinti beépítési paraméterekkel, építési engedély alapján épültek.

Felhasznált forrás: Istvánfi Gyula műegyetemi professzor röpirata: A magyar falu építészeti hagyománya

A kilencvenes évek elején a falvakat készületlenül és eszköztelenül érte a rendszerváltás. Az új helyzet ismét otthagya lenyomatát a község arculatán: a nagyméretű házak építési mániája megszűnt és eljött a különlegeskedő, újabb divatú, összetett és tagolt tömegű, más országok hagyományait követő, díszítőelemekkel zsúfolt vagy éppen minimális formai kialakítású házak korszaka. Ekkor már óriási építőanyag-választékból, több száz falfestékszínből, sokféle tetőfedőrendszerből, előregyártott homlokzatképző elemekből (párkányelem, balusztrád), különféle dísztárgyakból lehetett válogatni. A választás szabadsága, a kínálati bőség, az engedélyezés esztétikai minőségétől független volta tarka és burjánzó káoszt eredményezett. A kertekben, udvarokon, útmenti zöldsávokban- ahogy az építési szokások között megjelentek más országok vonásai- megjelentek a tájidegen tuják, fenyők és egyéb növényfajok is.

ÉPÍTÉS AZ ÚJ TELEPÜLÉSRÉSZEKEN

Az újabb településrészek lakóépületei nem őriznek történetileg kialakult, hagyományos építészeti értékeket, tekintve, hogy jellemzően a XIX. század második felének gyümölcsei. Ebből kifolyólag a beavatkozásra nyilvánvalóan kevésbé érzékeny területekről van szó, mégis nagy döntés előtt állunk, mikor a területen építési-felújítási-átalakítási munkát végzünk.

Amikor az illeszkedés elvét szeretnénk követni, voltaképpen a magyar falu hagyományától idegen, de már elterjedt típust követő épületet hozunk létre. Ha visszanyúlunk a gyökerekhez, és a kedvezőtlen irányú fejlődést mintegy "visszafordítjuk", félő, hogy az egységes utcakép rovására tesszük. Meg kell találnunk falvaink egykori hagyományainak elejtett fonalát és méltóbb módon kell folytatnunk lakóépületeink építését! A lépték talán korunk igényeinek megfelelően változik, de a tiszta arányrend és formálás örök érték, amelyhez visszatérni soha nem idegen sem a szemnek, sem a léleknek.

Nyúljunk vissza a hagyományokhoz, törekedjünk az egyszerűsége és természetességre!

Tömegformálás: kiterjedés és tetőidom

Az "új" besorolású településrészekben néhol együtt él a hajdani beépítés az új szellemű beépítéssel. Más területeken kizárólag az új szellem nagyléptékű épületei állnak. Gondosan kell mérlegelnünk, mit is jelent ezen területeken az építészeti illeszkedés. Merítsünk az értékes hagyományokból, józan méretű házat építsünk, legfeljebb egyszerű tömegekre tagolva azt, ne töredezzon összevisszaságba összetett formálásával! Esztétikailag előnyösebb volta mellett gazdasági szempontból is kedvezőbb a letisztult alakítás. Az alaprajzi kiterjedés vegye figyelembe a természetes fényvel bevilágítható épületmélységet, az egyes épületszárnyak szélessége ne haladja meg a 9,0 métert. A jellemzően alkalmazott tetőhajlás (35-45°) a helyi sajátosságokra (nedves kontinentális éghajlatra) reagáló módon alakult ki országunkban, tájidegen a magastetős épületekkel beépített területen az ettől eltérő hajlású tetőszerkezet.

Különlegeskedő, tagolt házak
(nem szederkényi példák)

A helyi sajátosságokra reagáló építészeti konvenciókat az épületek jó működése érdekében követjük. A helyben elérhető építőanyagok, a formakincs, a helyi díszítések, használt színek, a közös kulturális örökség meg-megjelentek az építményeken, elkerülhetetlenül meghatározták a jellemző építészeti karaktert, amelynek nem másolása a cél, hanem kincseinek megőrzése egy újrafogalmazott, kortárs hangvétellő, de a múlt előtt tisztelgő környezetben.

A környezetben meglévő természeti vagy épített érték érvényesülését támogató építészeti attitűddel a közösség javát is szolgáljuk, jó példával járhatunk elől.

Erkély, loggia, álló tetőablak garázs

A területen egy időben jellemző volt erkély vagy loggia kialakítása az utcai homlokzaton. De ma vajon szívesen üldögélünk, beszélgetünk, étkezünk egy emeleti, utcára néző erkélyen, ahol mindenki lát, hall és körülményesen takarítható? Hozzunk létre földszinti, fedett teraszokat, ahol kényelmesen költethető el a vasárnapi ebéd még eső idején is, ahol közvetlen kertkapcsolatot alakíthatunk ki, ahol karnyújtásnyira vannak a teret intimebbé záró, virágzó cserjék.

Az álló tetőablakok (kis nyeregvetős fedéssel, háromszög formával, és hosszanti irányban sorolt félnyeregvetővel fedett kivitelben) elterjedtek a településrészen. Részessítsük előnyben a tetősíkba épített ablakokat, az épületformát kevésbé szabdaló hosszanti, egy tetővel fedett kialakítást!

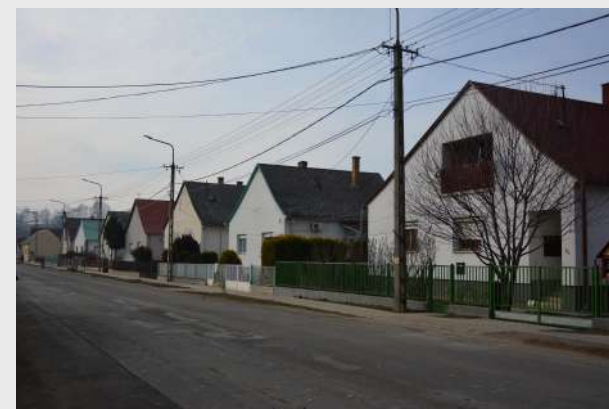
Személyautóink telken belüli tárolását az utcáról való behajtás helyéhez közel ésszerű megoldani. De nem nyújt szép látványt, ha a lakóépületek utcai homlokzatát két beállású garázsok széles kapui jelentik. Nincs akadálya a területen modern garázkapuk beépítésének, sem két személygépjármű garázsban való elhelyezésének, de az utcakép érdekében egy, legfeljebb 4 méteres szélességű garázkaput és a kerítésen is legfeljebb ekkora kaput létesítsünk. Így barátságosabb marad az utcakép.

Homlokzat

A homlokzatok különböző, nagytáblás burkolatokkal való burkolása kerülendő, és nem is jellemző a meglévő beépítésre. Anyaghasználatunkban ahol lehet, használjuk - az egyéb korszerű építőanyagok helyett vagy mellett- a környéken elérhető természetes építőanyagokat.

A tető héjalására használjunk égetett agyagcserepet, vagy ahhoz felületében és színében hasonló, egyéb tetőfedő anyagot.

A vakolt homlokzat színe fehér, vagy természetes pasztell árnyalatú földszínű legyen: így épületünk nem hivalkodó, természetes és épített környezetébe egyaránt könnyebben simul bele.

ILLESZKEDÉS A PINCESOROK HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLETÉN

A szőlőhegyek, a pincék együttese, azok településképi karaktere a beavatkozásra éppen annyira érzékeny, mint a történetileg kialakult településmag. Kövessük az illeszkedés alapelveit, és a kialakult beépítés sajátosságait! A viszonylag sűrűn beépített területen sokkal inkább zajlik majd átalakítási - felújítási - karbantartási építési munka, mint új építés, de akár meglévő épület megváltoztatását, akár új építését tervezzük, vegyük figyelembe a meglévő jellegzetességeket és az alábbi gondolatokat.

Az épületek vegyes képet mutató telepítése (utcával párhuzamos, illetve merőleges) már kialakult állapot, a rendezetlenség kellemetlen fokozódását viszont megelőzhetjük azzal, hogy az újonnan épülő épületeket az utcával párhuzamosan telepítjük.

Az épületszélesség (tehát az épületek egyes traktusainak szélessége) legfeljebb 8 méter legyen, így a beépítés léptékében a területi hagyományokhoz hűek maradhatunk. A tető kialakítása egyszerű, oromfalas, 37-45° hajásszögű nyeregtetővel történjen, melynek oromfali túlnyúlása kicsiny: legfeljebb fél tetőcserépnyi. Amennyiben a tetőteret hasznosítani kívánjuk, ablakkal csak a tetősíkban nyissuk meg! A hagyományosan zárt oromfalon nyitott ablak, illetve a tetőből kiemelkedő álló tetőablak egy ilyen környezetben esztétikai érzéketlenségről és a hagyományok semmibe vételéről tanúskodik.

Az eresz vízszintes deszkázata lehet nyers vagy vakolt kialakítású, legfeljebb 50 cm kiállással.

A tetőhéjalás legyen égetett agyagcserép, vagy hódfarkú betoncserép vörös- barna színárnyalatokban.

A homlokzatképzés legyen sima vakolaton festés: fehér, illetve természetes pasztell földszínek alkalmazásával járunk el helyesen. Rikító színek megjelenésével - még ha kis területen használjuk is - a teljes utcakép károsul.

Különösen fontos a nyílászárók hagyományokhoz méltó kialakítása: tömör, mázolt, felülvilágítóval ellátott faajtókat, zsalugáteres ablakokat építsünk be!

A présházak közötti területek közös használatú zöldfelületek, a szőlő- és bortermeléssel járó munkálatok, és a közös pihenés helyszínei, élénk közösségi élet színterei voltak egykor, melyeket kerítés nem tagolt parcellákra, távolságtartó magánterületekre. Őrizzük meg ezt a barátságos nyitottságot és ne építsünk kerítéseket! Megannyi finom egyéb eszköz áll rendelkezésünkre, ha intimebbé szeretnénk zárni területeinket, például egy virágágyás folytonos vonala, vagy egy burkolt felület is sugallhatja, hol van a határ, amin belül nem szívesen látunk hivatlan vendéget.

A közhasználatú zöldfelületeket gyepvel borított foltokként tartjuk meg, csak szórtan telepítsünk őshonos, honos lombhullató fákat. Árnyékuk, látványuk és levegőminőség- javító szerepük jól tesz a településrésznek, de ne "erdősítsük" ezeket a zöld szigeteket: maradjanak szellős és átlátható módon szerves kiegészítői az épületeknek. Vegyük figyelembe mikor növényzetet ültetünk, hogy a kilátások, rálátások miként módosulnak majd. Ne ültessünk közvetlenül közterületi homlokzataink elé nagyranövő fát!

A dombos területen olykor támfal, földmegtámasztó építmény építése válhat szükségessé. Szorítkozzuk a szükséges, lehetőleg kisebb felületű támfal építésére, és hagyományos építőanyagot (téglat, terméskövet) használjunk. Az előregyártott betonelemekből épített támfal látványa ebben a környezetben erősen romboló hatású.

Gondosan felújított, karbantartott présházak

ILLESZKEDÉS KÜLÖNLEGES TERÜLETEN

Amikor különleges használatra szánt területen építünk, az épület funkciója értelem szerűen mindig különleges. A települések legjellemzőbb beépítése értelem szerűen lakó funkciójú. Lakóépületek folyamatosan épülnek, átalakulnak, felújításon esnek át, elbontásra kerülnek, de ritka alkalom - és különösen ritka alkalom egy Szederkény- méretű kis község életében - amikor szociális célú, nevelési -oktatási, művelődési célú, igazgatási célú, szabadidős tevékenységhez kötődő, esetleg szakrális jelentőségű közhasználatú épület létesül vagy átalakul.

Új középület létesítésénél bizonyos értelemben szabadabban tervezhetünk, mint a korábban taglalt településrészek bármelyikénél. Minden közösségi használatra szánt épület más és más követelményeket támaszt, amelyekre más- más lépték, alaprajzi kialakítás és tömegformálás jelenti a megfelelő építészeti választ. (Gondoljunk például egy kis kápolnára a temetőben, egy moziépületre, bölcsődére.)

Miközben a közcélú épületet beleillesztjük környezetébe, a befogadó környezet karaktere máris hatást gyakorol annak kialakítására, mégis mindig a kezünkben van a lehetőség, hogy a régi értékek szerves folytatásaként kortárs építészeti eszközökkel megfogalmazott épületet emeljünk.

Említettük, hogy a közfunkciók Szederkényben nem egyszer korábban lakóépületként használt épületben kaptak helyet, idővel felöltve a középületek jellemző vonásait. Ezeknél az épületeknél tiszteletben kell tartanunk az eredetüket, mértéktartón lépünk a modern kialakítás felé! Ne lépünk túl nagyot a modern elemek alkalmazásának irányába, ne szakítsuk el az épületet a saját múltjától, ne idegenítsük el belső terét a homlokzatától!

A különleges területek különleges épületeinek ez tehát a legnagyobb kérdése: mekkorát lépünk előre, hogy a településszövetbe való beavatkozás ne idegennek, hanem frissnek és aktuálisnak hasson?

A tető kialakítása a meglévő lakófunkciójú beépítéshez hajlásszögben illeszkedjen, amennyiben magastető kialakításra kerül sor. Természetesen nagyobb traktusméretek mellett ez mégis jelentősebb, magasabb, testesebb, középület- léptékű tetőt eredményezhet, kiemelve ezzel a közfunkciót a településszövetben.

A település különleges területein már megjelent a lapostető kialakítási mód is. Mérlegeljük az illeszkedés szempontjait! Újonnan létesülő épületek épülhetnek lapostetővel is, ekkor fontoljuk meg zöldtető, terasztető minőségi és élményszerű kialakításának a lehetőségét is!

A közös használatú épületek akadálymentes kialakítása ma már alapvető követelmény. Legyen akadálymentes közterületi megközelítésük is!

Ne felejtjük el, hogy a közvetlen természeti környezet (kert) minőségi, tervezett alakításával lehet csak teljes a használat élménye! Az előkert (vagy épület előtti közterületi) növényzet benyomásunkat képes jelentősen befolyásolni. Ragadjuk meg ezt az eszközt különleges használatra szánt épületeinknél is!

Zánka Új Nemzedék Központjának modernista épülete
Krizsán András és társtervezői,
Csonató Judit és Debreczeni Szabolcs tervezésében
újult meg példaértékűen (2012)

Az épületet az Európai Unió Kortárs Építészeti Nívódíjra
és Mies van der Rohe-2013 díjra jelölték.

(Bujnovszky Tamás fényképe)
Kitűnő példa arra, hogyan kell új életre a kortárs építészeti
a középületet, amely felett eljárt az idő.

Környei Vackor Óvoda és Bölcsőde, Páll Ákos és Sárffy Tibor
által tervezett új középület.
Az épület 2014-ben elnyerte az
"Év Háza Komárom-Esztergom Megyében" címet.

ILLESZKEDÉS A TERÜLETEN

Szederkény gazdasági célra szánt területei jellemzően inkább a község peremén fekszenek (mint általában más települések gazdasági rendeltetésű területei).

Elhelyezkedésük oka értelemszerű: a gazdasági tevékenységek végzése általában megnövekedett forgalommal, zajjal, anyagmozgatással és deponálással, bűzzel, kibocsátott szennyező anyagokkal, olykor éjszakai munkavégzéssel jár.

Gazdasági rendeltetésű épületeink formálását a gazdasági célszerűség határozza meg, az esztétikus formálás igénye a költséghatékonyság követelménye mögött elmarad.

Egyszerű, gyakran előregyártott szerkezet, az igényeket éppencsak kielégítő anyaghasználat jellemző.

Az épületek magas- és lapostetős kialakítása is megfelelő lehet. Magastető alkalmazásánál az épület környezetében kialakult hajlásszögű, anyagában és színében ahhoz hasonló legyen, vagy használjunk trapézlemez fedést fehér, szürke, vagy téglavörös színben. A Pécsi út nyugati végén elhelyezett gazdasági rendeltetésű épület mélyzöld színe által lett szerény, a környező fák látványába simuló létesítmény. Szép arányú nyugodt tömegén egyszerű keretezés jelzi a nyílások helyét, a határolószervezetek egységes színe szintén a derűs semlegesség mellett foglal állást.

Ne használjunk ríktó színeket sem a tetőn, sem a homlokzatokon! Különösen hosszabb épületek esetén válasszunk szelíd, természetes színeket!

Nem baj ha az épület megjelenése tükrözi a használat jellegét. Gazdasági rendeltetésű épület látsszon is gazdasági rendeltetésű épületnek! Az építészeti megfogalmazás ilyen értelemben messzemenően szabad utat kap: történeti építészeti hagyományokat nem kell követnie, józan kereteit pedig a technológiai- használati, gazdaságossági, esztétikai és egyéb általános szakmai követelmények jelentik. Óriás épülettömegek telepítése településképi szempontból még gazdasági rendeltetés esetében sem kedvező, ha lehetséges, telepítsünk kisebb léptékű, tagolt tömegeket. Csak abban az esetben létesítsünk 50 méternél hosszabb épületet, ha technológiailag ez indokolt. Ilyen jelentős hosszúságú épület homlokzatát felületi tagolással optikailag rövidíthetjük. Segítségünkre lehet a növényzet telepítésének eszköze is.

Gazdasági épület telkének 50%- át háromszintes növényállománnyal kell telepíteni. A növényzet megteszi majd jótékony kompenzáló hatását és enyhíthet a beépítés rideg, ipari jellegén.

Legyünk tekintettel az épület környezetében lakókra már az épület telepítésénél is. Képezzünk esztétikus épületet tervezett növényzettel övezve, és különösen védőfásítással elhatárolva, amennyiben szükséges. A jól átgondolt területhasználattal a településképileg zavaró gazdasági tevékenység diszkrétebbé tehető. (Például épületrésszel, növényzettel takart, rendezett és a lehető legkisebb méretű depónia.)

Az áttört kerítés legyen zöld, barna vagy szürke, mely színekkel tájba olvadó színes fátyolként kerítheti be a területet.

Lakóház-léptékű és színezésű gazdasági épületek Szederkény északi peremén

ILLESZKEDÉS A TERÜLETEN

Az épületek tömegformálása, anyaghasználati és színbeli kialakítása a táj építési hagyományait kövesse!

Csak magastetős épületet létesítsünk 35-45° hajlásszöggel.

A fő tetőgerinc kertes mezőgazdasági területen a lejtővel párhuzamos legyen!

Amennyiben a tervezett épület utcai homlokzatszélessége a 15 métert meghaladja, nyeregtetős gerincét a közlekedési célú közterülettel vagy magánúttal párhuzamosan kell kialakítani. Az épületek szélessége nem haladhatja meg a 9 métert, lakóépület építése esetén a 8 métert. A vakolt homlokzat fehér vagy természetes pasztell árnyalatú földszintől eltérő nem lehet. 20 m²-nél nagyobb bruttó alapterületű épület héjazata természetes színű agyagcserép, vagy anyagában és színében ahhoz hasonló egyéb tetőfedő anyag legyen.

A területen 1,5 méter magasságot meg nem haladó, áttört kerítést létesítsünk.

Törekedjünk a természetességre és a mezőgazdasági tevékenységhez illő célszerűségre!

Karámot fehér, barna, natúr színben létesítsünk!

Kerítések kialakítása ma

Egy természetes anyagokból épülő, hagyományos formákat őrző kerítés sokat tehet hozzá az utcaképhez, egy rosszul sikerült kerítés pedig erősen rombolhatja azt. A téglá, terméskő, vakolt felületű, fa és kovácsoltvas kerítések tömör és áttört kivitelben is szerves részei lehetnek a történeti településrész utcaképének, kapuzatunk viszont készüljön áttört megoldással, hiszen ezekben a csendes, csekély forgalmú utcákban nem lehet cél, hogy szeparált erődítményekben rejtőzzünk el és falakkal határoljuk az utcákat. Engedjük be az arra sétálók tekintetét a kerti kútra, virágágyásunkra, hiszen a hosszú telkeken bőven van még hely intimebb belső kert lehatárolására! Ha így gondolkodunk, az utcán mozogva tágasabb térben érezhetjük magunkat, kellemesen nyitottnak, barátságosabbnak, természetközelibbnek érezzük a helyet. A kerítés az előkert nélküli beépítésnél a homlokzat folytatásaként, annak finom kiegészítéseként képezi kertünk és a közterület térfalát.

Legyen méltó tehát a közterülethez éppen úgy, mint az épületekhez és a kerthez, amelyet határol!

A hagyományokat őrző és nemes anyagokból készült tömör kerítés a történeti településrészen a kialakult lakókörnyezetbe illő. Gazdasági rendeltetésű területen létesített tömör kerítés pedig a végzett gazdasági tevékenység zavaró hatásainak enyhítése érdekében lehet célszerű. Nem negatívum, ha a kerítés kialakítása tükrözi annak szerepét. Zártsorú beépítésű különleges intézményi célú területek tömbjeinél a tömör kerítés a zártsorú kialakítás értelemeszerű vizuális erősítése.

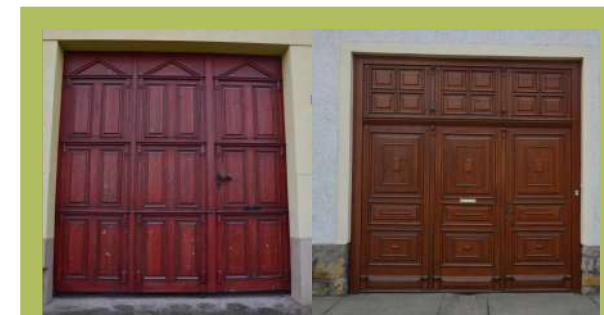
Ezen területeken kívül áttört kerítések jellemzők az új, átalakuló településrészeire és a szabadon- vagy oldalhatáron álló beépítésű különleges rendeltetésű területekre. Áttörtségükkel mintha valamelyest megszűnnének a telekhatárok, mintha a biztonságosabb időszakban létrejött peremterületek felé oldódna a település.

A bokorszerűen nőtt pinceszéhas területek közös használatú zöldterületekkel, szigorú térlehatárolások nélkül alakultak ki. Kerítés ezen területeken idegenül hatna.

Ne létesítsünk ipari, előregyártott betonelemes, élénk színű, látszó zsalukő, vagy hasított kőburkolatú, a hagyományokat rosszul értelmező kerítést! Kerüljünk a kerítés cementszobrokkal való díszítését!

Lábazatos téglakerítés kovácsoltvas mezőkkel, Szederkény

Áthajtó kapuzatok, az asztalosipar hagyományőrző munkái, Szederkény

(A lenti példák nem szederkényi kerítéseket ábrázolnak)

ipari

előregyártott betonmezős

élénk színű

látszó zsalukő,
vagy hasított kőburkolatú

a hagyományokat rosszul értelmező

A KÖZTERÜLETEK MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁNAK ELVEI

A község hangulatát és egyedi karakterét az épületállomány mellett a közterületek jellege és minősége határozza meg. Az egymástól független közterületi helyszíneken következetesen visszaköszönő **anyaghasználat**, az egységes **köztéri bútorcsalád** és a **tájkarakternek megfelelő növényalkalmazás** elősegíti az egyedi, településre jellemző, harmonikus megjelenést.

Alapelvekként ezen a területen is tartsuk szem előtt a természetesség követelményét: alkalmazzunk helyi építőanyagot, hagyományos megoldásokat! Az időjárásnak kitett anyagok legyenek nemes és időtálló, maradandóságot sugárzó anyagok. A közterületek alakításában hozott döntések a településen legyenek példaértékűek, hordozzanak olyan építészeti értéket, melyeket követni érdemes. A községen belüli egység természetesen nem jelenti a teljes uniformizációt: az egyes helyszínek, területek sajátos vonásainak felvétele többletértéket ad a közterületeknek, ha a környezet arculatához színben, anyagban, léptékben illeszkednek. Könnyen építhető és felújítható szerkezeteket, építményeket, bútorokat, köztéri elemeket létesítsünk!

Utcabútoraink esetében tartsuk szem előtt a gyártás praktikus szempontjait, egyszerű geometriájú és szerkezetű, klasszikusan formált köztéri bútorokban gondolkodjunk! A kihelyezett bútorok időjárásnak állók, fenntarthatók, lopás- és rongálásbiztos, praktikus, kényelmes, utcaképbe illeszkedő, és nem hivalkodó színű bútorok legyenek!

Ne feledkezzünk meg a használók eltérő igényeiről- gondoljunk az idősekre, gyermekekre is!

Közterületeinket alakítsuk akadálymentesen.

Burkolat gyanánt **alkalmazzunk természetes színű és anyagú, kiselemes térburkolatot**, mely nemcsak esztétikus, hanem környezetbarát megoldás is. A kiselemes burkolat tömörített ágyazaton fekszik, könnyen karbantartható, felszedhető, újrarakható, áthelyezhető maradandó káros hatások nélkül. Kerüljük a rikító színeket és mintázatokat, a színezett anyagú beton térkövek alkalmazását! Az egységes, mintázat nélküli felületek harmonikus látványt nyújtanak, kiselemes burkolat esetében a vágott elemek is természetesebb hatásúak. A természetes burkolat, vagy természetes kőszórású burkolat szépen öregszik, anyagának lassú változása idővel még nemesebbé teszi.

Elemes burkolatot csak szegélytől szegélyig létesítsünk, egységekben gondolkodva.

A közterületekhez való csatlakozásunkat általában gyalogos és személyautós megközelítés burkolt felülete jelenti. A nílts árkok fontos településképi elemek, ne hagyjuk azokat gondozatlanul! Az árkokat átszelő gépkocsibehajtók és hidak egységes kialakítása hozzájárul az egységes, esztétikus településképhez.

Ezen felületeket is képezzük a fent leírt elveknek megfelelően!

Szederkény közterületén elhelyezett padok

NÖVÉNYZET TELEPÍTÉSE

Nemcsak a közlekedési célú közterületek (utcák) mentén, hanem gazdasági területek védő- takaró növényzeteként is ültessünk és tartsunk fenn fasorokat! A 16 méteres közterületi szélességet elérő közterületeken legalább egyoldali fásított sáv létesítendő, a közterületi parkolók fás- cserjés zöldsávokkal tagolandók. Erősítsük a település "tüdejét"! Ügyeljünk rá, hogy őshonos- honos fajokat ültessünk. A kifejlettkori méreteknek megfelelő távolságot hagyjunk fa és fa, fa és épület, fa és úttest között! Ügyeljünk a közlekedési célú területek beláthatóságára, a vezetékezésre, az épületek benapozására! Legalább 2,20 méter törzsmagasságú fákat ültessünk az épülethomlokzattól kellő távolságra, mert amellett, hogy a homlokzat elé telepített sűrű, magas növényzet elvadult hatást kelthet, veszélyeztetheti is az épületet.

Az épületek előtti közterületi zöldsáv, árok, és az egyes ingatlanok közterülethez való csatlakozásának kialakítása sajnos gyakran elhanyagolt. Ez a "senkiföldje" egyszerre közös és saját, energiánkat érthető módon szívesebben fordítjuk arra a kertre, mely körülkerítve csak a miénk. Mégis: törekedjünk lakóházunk előtt legalább rendezett gyeppel fenntartására, járuljunk hozzá a szebb településképhez!

A burkolt felületek árnyékolásával meggátoljuk azok felmelegedését és az alsó légrétegek erőteljes felmelegedését a nyári időszakban.

A növényzet észrevétlenül is jótékony hatást gyakorol az emberi psziché mélyebb rétegeire. Nemcsak figyelmünket, mozgásunkat is képes tudat alatt irányítani. Éljük a növényzet "terelő" erejével ott, ahol szükségét érezzük! A színes virág vonzza a tekintetet, és a teljes utcaképre erős hatást gyakorol. Telepítsünk intenzív fenntartású évelőágyásokat középületeink és különleges rendeltetésű épületeink mellé és zöldterületeinkre! Virágosítsuk előkertünket, utcai homlokzatunkat és ha módunkban áll, a házunk előtti közterületet! Vonalmenti kiültetéssel határokat szabhatunk az arra közlekedőnek, hangsúlyossá tehetjük az ingatlan megközelítését. Növényekkel adott esetben a kellemetlen látványelemek romboló hatása is csökkenthető.

Lány vonalvezetésű, sétautat szegélyező virágágy, Tatabánya

Villanyoszlopra rögzített muskátli Csány településen

Gondozott virág utcai ablakban

NÖVÉNYZET TELEPÍTÉSE

Kezeljük úgy kertünket, mint fedés nélküli helyiséget. Képezzünk beltéri életterünk és a kert között olyan átmeneti tereket, melyek meghosszabbítják a kert használati idejét azáltal, hogy kellemesebbé teszik a tavaszi és őszi kinttartózkodást. Legyen intenzív a lakótér és a kert kapcsolata!

A telek pereméhez közel ültessük a magas növényeket, a belső területek legyenek gyeppel borítottak. A gyakran nyírt, steril gyepek fenntartása időigényes és költséges, használjunk természetes hatást keltő fűmagkeveréket, ami kevesebb kaszálást és locsolást igényel. A gyepterület fenntartását megkönnyítjük, ha nagyobb, egybefüggő felületeket képezzünk. A gyepeket szegélyezzék évelők és cserjék. Ez a kialakítás intimebbé zárja a kertet.

A cserjék és fák együttes használatával szép növényfalat képezhetünk mind az utcai forgalom, mind szomszédaink felé. Ahol fatelepítésre nincs elég helyünk, támrendszerre futtatott cserjékkel árnyékolhatunk.

Ültetéskor vegyük figyelembe az egyes növényfajok kifejtettkori méretét és ennek megfelelően telepítsünk, legyünk figyelemmel szomszédainkra is. Tájékozódjunk a növények napfény- és vízigényével kapcsolatban. A fokozott törődést igénylő növényeket ültessük a ház közvetlen környezetébe!

A lágy vonalak természetesebb hatást keltenek.

Nem javasolt északi karakterű fafajták telepítése (pl. nyírfa). Ne alkalmazzunk túl sok tájjidegen örökzöldet, mert sok a kártevőjük és egyangúvá, komorrá teszik a kertet. Ültessünk a klímának megfelelő, nem allergizáló, nem gyomosító, hosszú lombtartású, magas díszítőértékű fajtákat. Számoljunk azzal, hogy terméssel szemetelő növényeink rendben tartására több időt kell fordítanunk.

Ahol kevés hely marad növényültetésre (például árokparton), ott egy-egy karakteres, jó tűrőképességű évelő vagy cserje alakíthatja szépen az utcaképet. Ültessünk naposabb helyekre levendulát, sásliliomot, gólyorrot, őszirózsát, zsályát, madárhúrt, nősziromot, kakukkfűvet, kúpvirágot, cickafarkot, rozmaringot, pünkösdi rózsát, törperózsát, pimpót, az árnyékosabb helyekre nefelejcsét, gyöngyvirágot, meténget, árnyliliomot, orbáncfűvet, bőrlevelet, kövérkét.

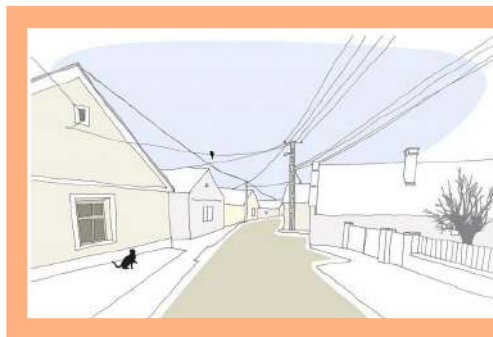
Védjük a meglévő növényállományt, az értékes egyedek érvényesülését segítsük elő!

AZ ENERGIAELLÁTÁS ÉS HÍRKÖZLÉS SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEI ÉS VEZETÉKEI. REKLÁMOK ÉS TÁBLÁK

A légkábelek, reklámtáblák sokaságának esztétikai értelemben vett romboló hatását bármely településünkön megfigyelhetjük. Településközpontokban, védett értékek környezetében - azok érvényesülése érdekében - terjed a gyakorlata a földkábeles megoldásnak. Ahol van hely és anyagi lehetőség, érdemes földkábel alkalmazására áttérni

a kábelektől mentes településkép érdekében. A földkábel mentén kialakítandó védősáv miatt ugyan a fák telepítésének lehetősége korlátozott, de ideális esetben marad hely a fák és elválasztó zöldfelületi sávok számára is a közlekedési (gyalogos és autós) sávok között, melyekre vezethető a kiemelt szegély nélkül épített utak felületéről lefolyó csapadékvíz is.

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek, kirakatportálok ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek és a növényzet. A sűrű, igénytelen táblasokaság, a harsány színű, túlméretes reklámok, feliratok, elhanyagolt kirakatok nagyon ártalmasak lehetnek a település képére nézve.

Mértékkel és rendezetten helyezzünk ki táblákat, reklámokat, feliratokat! A hirdetés lehet utcaképbe illő, szolid tájékoztatás, mely sem méretével, sem színeivel, felirataival nem hivalkodik. Helyzetét illetően is maradjon a józan, szemmagasságban, vagy valamivel afelett; tetőfelületre ne helyezzünk reklámot! Nem az efféle figyelemfelkeltésen múlik vállalkozásunk sikere.

Ízléses arculatunkat gondosan, az épülethez és településkarakterhez illő módon tervezzük meg! Kérjünk fel például grafikus vagy építész tervezőt cégtáblánk tervezésére, hogy az jó arányú, ízléses betűtípussal feliratozott, jól olvasható és visszafogott színű legyen. A táblát, cégért minőségi agyagokból kivitelezjük, hiszen ellen kell állnia az időjárás viszonyosságoknak, UV- sugárzásnak. Táblánkat, cégérünket éppen úgy tartsuk karban, mint épületünket, vagy kertünket! Tartós anyaguk lehet például fém szendvicslemez, vágott vagy mart fém betűk, habbetűk. Kevésbé tartósak a műanyag, plexi és fólia anyagok.

A cég- és hirdetőtáblák, portálok méretét, formáját, elhelyezését a homlokzati struktúra, a homlokzat karaktere határozza meg, azokat kezeljük az épület szerves részeként! Az egyszerűség elve mentén ne hirdessünk egy szolgáltatást egyszerre cégtáblán, megállítótáblán, fényreklámmal.

Törekedjünk a tiszta és elegáns információközlésre!

Játékbolt cégére Székesfehérváron.
Ecsedi Mária, 1991

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEK ÉS GÉPÉSZETI BERENDEZÉSEK

A tájékozódást segítő és egyéb információs táblák szintén olyan településképi elemek, melyek a község arculatát formálják. A közlekedési, energiaellátási és hírközlési infrastruktúra építményeit telepítsük a közlekedési vonalaktól távolabb, félreeső, de jól megközelíthető helyre. Védett épített érték közelébe, természeti környezetbe csak akkor helyezzünk ilyen építményeket ha elengedhetetlenül szükséges! Látványuk kellemetlen hatásait telepítésükkel, anyaghasználatukkal, visszafogott színezésükkel, a településkarakterhez való igazításukkal enyhíthetjük.

A község területén törekedjünk egységes attitűdre ezen építmények tekintetében is!

Az építmények rendezett környezete, legalább részbeni növénytakarása sokat enyhít a műszaki létesítmény zavaró hatásán.

Magyarországon még az utólag, tetőre rögzített napkollektor, szolár vagy fotovoltai berendezésekkel találkozunk, ezeket épületen kívül, kertben, támfalon nem helyezhetjük el. A településképi védelme érdekében az utcafronttól a lehető legtávolabb, lehetőség szerint hátsókertre néző tetőfelületen helyezzük el berendezéseinket! Rögzítsük az elemeket egy felületté csoportosítva, a lépcsőzést, ugráló vonalvezetést kerülve (például a tetőablak körüli szerelés nem szerencsés): a tető egységes, nyugodt látványát feltűnően rendetlen hatásúvá teszi az ilyen elrendezés.

Az elemeket lapostetőn attikafal takarásában helyezzük el, magastetőn tartsuk a tetősíknak megfelelő hajlásszögben, az eresz és gerincvonal által meghatározott derékszögű rendszerben.

Klíma-berendezés kültéri egységét ne utcai homlokzatra szereljük! Takart és védett helyen, terepszint alatti műtárgyban, vagy például hátsókeri eresz alatti védett homlokzatrészen!

Sajátos építmények (például közúti közlekedéssel kapcsolatos várakozóhelyek) kialakításakor is követhetjük a helyi hagyományokat, de a jól eltalált kortárs arculati megfogalmazás is üdvözölt.

Ezen építményeken megjelenhet a közterületi humor és művészet, rajtuk keresztül könnyen megérinthető a "játész ember". Éljük a lehetőséggel és színesítsük játékosággal a közterületeket állandó vagy akár csak ideiglenes jelleggel! A hatás nem marad el.

Kreatív buszmegálló: Koszticsák Szilárd fényképei

Építész Manufaktúra Kft.

Készült a **Szederkény Község Önkormányzata** megbízásából,
a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Hergenröder János

Jegyző: dr. Szlávecz Tamás

7751 Szederkény, Kossuth Lajos utca 1.

Telefon: 69/554-054

Készítette: Építész Manufaktúra Kft., Pécs

Soós Szabolcs Attila építész, megbízott főépítész

Köszönjük a munkánkhoz nyújtott segítséget,

illetve a felhasznált források közzétételét

a Kokas és Társa Tervező Kft.-nek és Pap Zsuzsa településtervezőnek,

Ravasz Jánosnak, Szederkény szeretett és tisztelt díszpolgárának, helytörténészének,

a községi Honismereti Egyesületnek,

Kovaliczky Gergely régész főmuzeológusnak és a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak,

dr. Istváni Gyula professzor emeritus építész oktatónak és kutatónak,

Medgyasszay Péter építésznek,

valamint M.A. és B.É. építészeknek.

Jelen Településképi Arculati Kézikönyvet

Szederkény Község Önkormányzatának Képviselő-testülete

a XXX. határozatával fogadta el.

Ravasz János: A 700 éves Szederkény (1973)

Kovaliczky Gergely: Megelőző feltárás Szederkény határában 2005-2008.

A Honismereti Egyesület évkönyvei

Istvánfi Gyula: A magyar falu építészeti hagyománya (röpirat, 2011)

Medgyasszay Péter: Szederkény és Nyomja vályogépítészete

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Szederkény>

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/a_700_eves_szederkeny/pages/a700esz_03_a_nemet_falu.htm

<http://epiteszforum.hu/a-magyar-falu-epiteszeti-hagyomanya-istvanfi-gyula-muegyetemi-profeszor-ropirata>

<http://tajertekar.hu/hu>

www.mapire.eu

Szederkény Község Önkormányzata

2019